

□□

1891

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Att sakna fotfäste

- en kvalitativ studie om fyra unga kvinnors upplevelser av att leva ett liv under jorden

Socionomprogrammet
Kurs: SQ1338 Vetenskapligt arbete
Datum: VT 22 april 2010
Författare: Anastasiya Kutsikava
Handledare: Birgitta Ljungberg

Abstract

Titel: ”Att sakna fotfäste - en kvalitativ studie om fyra unga kvinnors upplevelser av att leva ett liv under jorden”.

Författare: Anastasiya Kutsikava

Handledare: Birgitta Ljungberg

Nyckelord: gömda flyktingar, kris, identitet, livssituation

Det är en kvalitativ studie om unga utländska kvinnor i åldern mellan 19 och 25 år som har fått avvisningsbeslut och lever gömda i Sverige idag.

Syftet med studien är att få större kunskap om och hur det är att tvingas leva ett liv under jorden för en ung kvinna och vilka konsekvenser det medför. Det finns ett fåtal tidigare studier om gömda människors upplevelser av sin tillvaro, samt hur de hanterar detta. Syftet är att belysa hur unga gömda kvinnornas livssituation påverkas utifrån de villkor de tvingas leva under. Detta har jag gjort genom att besvara följande frågeställningar:

- Hur upplever de unga gömda kvinnor som lever under jorden sin livssituation?
- Vilka strategier utvecklar de för att kunna hantera situationen som gömd?
- Hur påverkas de unga gömda kvinnor av de villkor de tvingas att leva under?
- Vilka konsekvenser medför deras liv som gömd för deras identitetsupplevelse?

Insamlande av data har skett genom fyra semistrukturerade livsvärldsintervjuer med fyra unga gömda kvinnor. Jag har tolkat empirin med hjälp av kriteori med inriktning på flyktingkris och PTSD, samt med hjälp av utvecklingspsykologi och teori om KASAM.

Resultaten är att de intervjuade unga gömda kvinnorna inte längre upplever sig som desamma än vad de var innan ankomsten till Sverige. Det är tydligt att en större del av de unga gömda kvinnorna uppvisar svårigheter att hantera sin situation och att de villkor som de tvingas att leva under påverkar dem psykiskt. Hopplöshet och ständig rädsla är det som i stort sett präglar de unga gömda kvinnornas utsatta situation.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemområde	1
1.2 Förförståelse	2
2. Syfte och frågeställningar	3
2.1 Definition av begrepp	3
Flykting	3
Asylsökande	3
PUT	4
Avvisningsbeslut	4
Gömd	4
Identitet	5
Livssituation	5
3. Asylprocessen	6
3.1 Antal flyktingar	6
3.2 Vägen till asylbeslut	6
3.3 Gömda flyktingar	7
4. Tidigare forskning	7
4.1 Ekonomi	8
4.2 Bostad	8
4.3 Hälsa	8
4.4 Sysselsättning	9
4.5 Nätverk	9
5. Teorier	10
5.1 Kristeori	10
5.2 Flyktingkris	10
5.3 Posttraumatiskt stressyndrom (PTSD)	11
5.4 Känsla av sammanhang (KASAM)	12
5.5 Identitetsteori	13
6. Metod	15

6.1	Kvalitativ metod	15
6.2	Kvalitativ intervju	16
6.3	Etiska överväganden	16
6.4	Urval	17
6.5	Presentation av intervjupersoner	17
6.6	Utformning av intervjuguide	18
6.7	Intervjugenomförande	18
6.8	Resultat och analys	19
6.9	Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet	20
7.	Resultat och analys	22
7.1	Livssituation	22
	Glädje vid ankomst	22
	Oron i väntat på beslut	23
	Förnekelse av avslag	23
	Beslutet om att gömma sig	24
7.2	Det dagliga livet	25
	Sysslöshet och brist på nätverk	25
	Stöd och hjälp	26
	Rädslan för upptäckt	27
	Hopplöshet	27
	PTSD	28
7.3	Strategier	29
	Brist på känsla av sammanhang	29
7.4	Konsekvenser och påverkan	30
	Identitetsupplevelse	30
	Mindre öppna	31
8.	Sammanfattning och slutdiskussion	32
9.	Förslag på forskning	34
10.	Litteraturförteckning	35
11.	Bilagor	36
11.1	Intervjuguide	36

1. Inledning

1.1 Problemområde

Människor som befinner sig under jorden är en marginell och en marginaliserad grupp i det svenska samhället. De människor som en gång i tiden hade en identitet, ett eget hem eller ett arbete tvingas eller väljer av olika skäl att gå under jorden och därmed vara uteslutna från många rättigheter, som för andra människor ses som självklara.

Valet av tema för min C-uppsats beror främst på att jag har ett stort intresse att i mitt framtida yrke kunna arbeta med människor som lämnar sitt hemland för att stanna i Sverige och tvingas att leva under speciella levnadsomständigheter. Samtidigt ligger denna kunskap mig väldigt nära eftersom jag själv tvingades att leva som gömd. Mitt uppsatsintresse grundar sig på mina personliga erfarenheter. Den situationen som jag har självt varit utsatt för en gång i tiden kommer att bidra till en djupare förståelse för andra människors erfarenheter av att leva under jorden. Detta ligger till grund för min förförståelse och kunskaper som jag senare kommer att behandla i min C-uppsats.

För mig som blivande socionom är det angeläget att belysa hur det är att tvingas leva ett liv under jorden just för en ung kvinna i Sverige, eftersom problematiken kring detta sällan diskuteras öppet. Därför tycker jag att det är värdefullt att beskriva mina egna erfarenheter och upplevelser av att leva som gömd.

Jag är ursprungligen från Vitryssland och kom till Sverige med mina föräldrar år 2002, då var jag knappt 15 år gammal. Sedan ankomsten till Sverige var jag tillsammans med mina föräldrar tvungen att leva under jorden under dryga tre år efter avslag på asylansökan från Utlänningsnämnden. Det räckte för att ta det svåra beslutet att gå under jorden hellre än att återvända till Vitryssland, ett land som enligt den svenska regeringens rapport om mänskliga rättigheter präglas av en diktaturregim. Beslutet uteslöt inte bara de möjligheter och rättigheter som jag och mina föräldrar var berättigade till under den legala vistelsen i det svenska samhället utan medförde enorma påfrestningar i många andra sammanhang. Det kontaktnätverk som jag och mina föräldrar lyckades att skapa under vår första tid i Sverige gjorde att vi var beredda på den hjälp vi hade blivit lovade och därmed hyste stora förhoppningar på att framtiden skulle ljusna inom kort. Dock kunde vi inte ana att det skulle kräva mycket längre tid och resurser för att kunna klara av den illegala vistelsen.

För att kunna hålla oss oupptäckta var det enda tänkbara alternativet att flytta från en liten stad på västkusten till en av de segregerade stadsdelarna i storstaden Göteborg, där man kunde förbli osedd i den allmänna folkmassan. Flytten till den nya staden hade sina följder. Det var inte bara riskfullt att stanna under samma adress utan nästan omöjligt att hitta ett stadigvarande boende. Man fick hyra någon form av bostad ibland i tre dagar, ibland i ett halvt år. Sammanlagt var vi med om åtta förflyttningar mellan olika bostäder under den treårsperioden som vi levde gömda i Göteborg. Den ständiga flytten mellan de temporära bostäderna gjorde att vi var tvungna att klara oss med ytterst

minimalt med hushållsföremål. Svartarbete av olika slag var den enda försörjningsmöjligheten, för att bland annat kunna betala hyreskostnader, vilket fördubblade riskerna att bli upptäckta. Det hände att de arbetsgivarna som hade någorlunda vetskap om vår situation utnyttjade vår utsatthet genom att inte betala för arbetet. Vi fick dock ibland hjälp med kläder, medicin och mat från flera kända ideella organisationer, såsom Röda Korset, Rosengrenska Stiftelsen, Ingen Människa Är Illegal och Caritas. Den hjälp och det stöd som vi fick från dessa organisationer och som vi fortfarande är mycket tacksamma mot har i stort sett hjälpt oss att hantera den långa illegala vistelsen.

Livet som gömd präglades i stort sett av en konstant rädsla för att bli upptäckt eller utvisad. Att inte berätta om sig själv eller ge ut sitt telefonnummer eller adress hindrade oss från att ha ett socialt liv och bidrog till socialt utanförskap och inte minst till en känsla av identitetsförlust. Omställningen i vårt vardagsliv gjorde att vi var tvungna att ändra vardagsrutiner som bland annat medförde stora förändringar i livstillvaron. På grund av den långa isoleringen, som hindrade mig att läsa på gymnasieskolan hade jag relativt dåliga språkkunskaper i svenska. Det som mina föräldrar hyste stor oro för var att jag inte fick en normal tonårsutveckling. Dock för att inte släpa efter i studierna i min vardag och för att kunna skapa en så normal tillvaro som möjligt försökte jag att läsa alla gymnasieämnen ”parallellt” hemma samtidigt som hoppet att få uppehållstillstånd aldrig slocknade helt. År 2006 trädde den tillfälliga lagen i kraft, vars syfte var att barnfamiljer eller personer med lång vistelsetid i Sverige skulle beviljas uppehållstillstånd eller få möjlighet till omprövning av sitt avvisningsbeslut. Men min familj råkade hamna utanför denna lag, på grund av att jag inte längre räknades som barn, eftersom jag blev 17 år samma år. Men som tur var provades samma år våra asylskäl återigen och året därpå fick slutligen min familj permanent uppehållstillstånd (PUT) på grund av politiska och humanitära skäl. Jag hade då ett bestämt mål, som jag fortfarande går mot – att i mitt framtida arbete kunna hjälpa människor som söker asyl i Sverige.

Med hjälp av mina personliga erfarenheter vill jag belysa i mitt C-uppsatsarbete unga gömda kvinnors situation och nå en djupare kunskap om och hur det är att tvingas leva ett liv under jorden för en ung kvinna och undersöka vilka konsekvenser det medför. Det finns bara ett fåtal tidigare studier om gömda människornas upplevelser av sin tillvaro. Därför tycker jag att det är viktigt att belysa hur unga gömda kvinnornas livssituation påverkas utifrån de villkor de tvingas leva under.

1.2 Förförståelse

I en kvalitativ forskning kan forskarens förförståelse av ett visst fenomen hjälpa till att vägleda läsningen av studien. Jag har en uppfattning om att den som lever gömd betraktar sin tillvaro dels som något tillfälligt och dels som något oföränderligt. Utifrån mina egna erfarenheter som en som har levt som gömd under dryga tre år har jag dessutom fått ett djupare intresse för hur unga kvinnor som lever gömda idag upplever sin situation. Jag kom till Sverige för snart åtta år sedan och situationen som gömd satte

djupa spår i mitt liv. Vid flytten till Sverige var jag 15 år gammal, men den långa asylväntan och vistelsen under jorden gav mig erfarenheter som har lett till att jag inte fick en normal tonårsutveckling. De speciella levnadsomständigheter, såsom dåliga bostadsförhållandena, avsaknaden av utbildning och socialt stöd försvårade situationen som gömd och påverkade min egen identitetsuppfattning.

För att hamna på den väg jag befinner mig på idag har det tagit några år och kostade mig en hel del av uppoffringar. Eftersom upplevelser av att vara gömd står mig väldigt nära vill jag därför undersöka närmare fenomenet.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att få större kunskap och inblick i hur det är att tvingas leva ett liv under jorden för en ung kvinna i ålder mellan 19 och 25 år och undersöka vilka konsekvenser detta medför för hennes identitetsupplevelse. Det finns inte mycket forskning om gömda människors upplevelser av sin tillvaro. Jag vill därför göra en studie om hur unga gömda kvinnors livssituation påverkas utifrån de villkor de tvingas leva under. Detta kommer jag att göra genom att besvara följande frågeställningar:

- Hur upplever de unga gömda kvinnorna som lever under jorden sin livssituation?
- Vilka strategier utvecklar de för att kunna hantera situationen som gömd?
- Hur påverkas de unga gömda kvinnorna av de villkor de tvingas att leva under?
- Vilka konsekvenser medför deras liv som gömd för deras identitetsupplevelse?

2.1 Definition av begrepp

Följande begrepp kommer att återfinnas i min studie:

Flykting

Enligt Utlänningslagen (2005:716) 3 kap. 2 §, som grundar sig på gemensamma bestämmelser i Genèvekonvention 1951, betraktas det med flykting ”en utlänning som befinner sig utanför det land, som han är medborgare i, därför att han känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, nationalitet, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller på grund av sin religiösa eller politiska uppfattning, och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill begagna sig av detta lands skydd. Vad som nu har sagts gäller oberoende av om förföljelsen utgår från landets myndigheter eller dessa inte kan antas bereda trygghet mot förföljelse från enskilda. Som flykting skall även anses den som är statslös och som av samma skäl befinner sig utanför det land där han tidigare haft sin vanliga vistelseort och som inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill återvända dit”.

Asylsökande

Asylsökande är en utländsk person, som begär skydd och uppehålls rätt i Sverige på de grunder som definierar en flykting eller på andra grunder, men som i samband med asylförfarandet inte ännu fått beslut från Migrationsverket eller Migrations- och Migrationsöverdomstol. Beslut i ett asylärende kan dröja från tre månader upp till sex månader och längre (<http://www.migrationsverket.se>). Medan personen väntar på besked blir man tilldelad en tillfällig ID-liknande handling, utfärdad av Migrationsverket som styrker att man är registrerad hos Migrationsverket och kan vistas i Sverige under den tid man väntar på beslut. Denna handling ger en asylsökande tillgång till dagersättning, hälsovård, arbete, studier och till många andra rättigheter (<http://www.migrationsverket.se>).

PUT

Permanent uppehållstillstånd innebär rätt för en utländsk person att bo i Sverige utan tidsbegränsning. Från och med den 1 januari 2010 får asylsökande som erkänns som flykting enligt Genèvekonventionen en flyktingstatusförklaring tillsammans med sitt uppehållstillstånd. När man får permanent uppehållstillstånd är man inte längre asylsökande, vilket betyder att så länge man är bosatt i Sverige kan man leva på samma villkor och ha samma rättigheter som andra permanent bosatta i Sverige. Upphållstillståndet kan dock återkallas om man har angivit falska uppgifter eller ägnat sig åt brottsligt verksamhet (<http://www.migrationsverket.se>).

Avvisningsbeslut

Beslut om avvisning fattar Migrationsverket om man enligt Utlänningslagen inte har skyddsbehov eller andra grunder för att stanna i Sverige. Vid fastställandet av avvisningsbeslut efter domstolsprövning, d.v.s. avslag från Migrationsöverdomstolen är man enligt Utlänningslagen skyldig att lämna landet. Beslutet gäller i 4 år och räknas från den tiden man har överklagat till Migrationsdomstolen eller Migrationsöverdomstolen (<http://www.migrationsverket.se>). Detta innebär för människor som väljer att gömma sig i Sverige ytterligare fyra år av lång väntan tills man kan ansöka på nytt. I samband med ett avvisningsbeslut måste man inkomma till Migrationsverket för att hämta sina pass för att kunna återvända till sitt hemland. Detta är nödvändigt för ett samarbete mellan Migrationsverket och Polismyndigheten som sköter personens återresa. Då slipper man efterlysning.

Gömd

En gömd är en utländsk person som sökt sig till Sverige och fått avslag på sin asylansökan och ändå inte lämnat landet (<http://www.migrationsverket.se>). Den som väljer att leva under jorden ställs utanför det svenska samhället och blir därmed helt utesluten från många rättigheter. Det finns inte heller någon lagstiftning för personer som lever

gömda (Eriksson & Henriksson, 1997). Ofta blir definitionen ”gömd” förknippad med definitionen ”papperslös”, d.v.s. att man saknar identitetshandlingar. Det gäller både dokumenthandlingar, som endast kan hämtas ut hos Migrationsverket i samband med avvisningsbeslut, och den tillfälliga identitetshandlingen som enbart kan användas under asyltiden. Allt detta innebär att man inte längre har tillgång till de rättigheterna som personer med PUT har.

Identitet

På Migrationsverkets hemsida definierar man identitet som personens namn, medborgarskap och födelsedatum, som kan styrkas med någon slags identitetshandling. I Sverige tilldelas man ett personnummer för att kunna identifiera personen hos olika myndigheter. Utan personuppgifter, som kan styrka ens identitet är man inte berättigad till olika rättigheter i samhället.

Inom utvecklingspsykologin beskrivs identitet som ”förmåga att uppleva och vidmakthålla en inre enhet och kontinuitet som någorlunda motsvarar andras uppfattning av en själv” (Cullberg, 1992 s.69). I förlängningen innebär det inte bara människans förmåga att själv definiera sin existens eller tillvaro i tid och rum utan även att andra uppfattar ens existens eller tillvaro i tid och rum. Känslan av identitet kan i detta avseende förändras eller gå förlorad i samband med migration. Man varken identifierar sig med det svenska samhället eller med det ”hemländska” (Ahmadi, 2001).

Livssituation

Människor ställs vid flera tillfällen under sitt liv inför en ohållbar situation, då de inte längre kan stå ut med den eller hantera den. En sådan situation kan drabba människans livsföring radikalt. Det kan handla om plötslig arbetslöshet, krig, brist på en fast bostad, missbruk i familjen, fattigdom, ålderdom, sjukdom eller funktionshinder, samt situationen som gömd (Social Rapport 2006). Maktlösheten i den svåra livssituationen sätter en stor press på den drabbade. En svår livssituation kan dessutom drabba människor på så sätt att det leder till att man tvingas att ta till oförutsedda åtgärder eller blir tvungen att ta ett påfrestande beslut i brist på andra alternativ. Det kan till exempel handla om ett svårt beslut att bestämma sig för att gå under jorden på grund av ett avvisningsbeslut från Migrationsverket. Den utsatta situationen att leva gömd inbegriper dessutom några faktorer som ekonomi, bostad, hälsa, sysselsättning och nätverk, som påverkar gömda flyktingars livssituation.

Jag anser att en människa som har klarat sig igenom en svår livssituation kan vara till stor hjälp för den som möter liknande problem, eftersom hon har erfarenhet och förståelse att dela med sig av.

3. Asylprocessen

3.1 Antal flyktingar

Sverige anses vara ett av de länder i Europa som tar emot flest flyktingar. Enligt Migrationsverket växer antalet flyktingar i Sverige och år 2010 förväntas antalet bli 28 000 per år. Denna ökning ligger på ungefär 16 procent jämfört med år 2009 (<http://migrationsverket.se>). Fattigdom, förföljelser, tortyr, krig, politiskt eller sexuellt utnyttjande är det som leder till att man tvingas att lämna sina hem och fly. Orsaken till att fler människor söker asyl idag är exempelvis oroliga förhållanden i Somalia och Afghanistan, vilket pressar människor till flykt. Tillströmning av asylsökande är bunden till utvecklingen av läget i andra länder där situationen framstår som instabil. Flest asylsökande kommer från följande länder: Somalia, Irak, Eritrea, Iran, Kosovo, Serbien, Ryssland och Afghanistan (<http://migrationsverket.se>).

3.2 Vägen till asylbeslut

Mottagande av asylsökande och flyktingar innebär framför allt ett ekonomiskt ansvar för staten. När en asylsökande kommer i kontakt med polismyndigheten vid inresan till Sverige görs det en kortfattad bedömning av ärendet som därefter överlämnas till Migrationsverket. Med asylsökande avses den som har sökt uppehållstillstånd och som grund för sin ansökan hänvisat till någon form av politiska skäl (SOU 1992:133). Enligt utlänningslagen (2005:716) har man rätt till asyl om man är flykting i enlighet med Genève-konventionens bestämmelser om skydd för flyktingar.

Ett asylärende är en process som kräver lång tid och tar mycket kraft. Enligt Migrationsverkets målsättning ska asylsökande få ett beslut inom ett halvt år, dock tar beslutet ofta betydligt längre tid, inte sällan upp till ett år (Social rapport, 2006). Idag pågår en stor satsning för att asylsökande ska få ett snabbt beslut. Det handlar om tre månaders väntetid, vilket är mindre än hälften av tiden som det vanligtvis brukar ta (<http://migrationsverket.se>). Asylsökande under utredning fräntas sitt pass och andra dokument, som bedöms ha betydelse för den sökandes asylutredning, samt för möjligheter att avvisa personen (SOU 1992:133). Asylsökande erbjuds en plats att bo,

t.ex. på flyktingförläggningen om man inte väljer att ordna sitt boende själv. Under väntetiden anordnar Migrationsverket någon organiserad form av sysselsättning, såsom skola, arbete eller praktik och man blir erbjuden dagersättning för sitt uppehälle. Alla asylsökande har dessutom rätt till en kostnadsfri hälsoundersökning (<http://migrationsverket.se>). Migrationsverket prövar asylansökan individuellt och om en asylsökande inte bedöms ha tillräckligt med skäl för att få asyl vinner beslutet laga kraft vilket betyder att man måste lämna landet inom fyra veckor. Det går dock att överklaga beslutet till både Migrationsdomstolen och därefter till Migrationsöverdomstolen. Ett avvisnings- eller utvisningsbeslut gäller normalt i fyra år om inget annat står i beslutet (<http://migrationsverket.se>). När man får ett negativt beslut på sin ansökan om uppehållstillstånd ställs man oftast inför ett val – att antingen lämna landet eller gömma sig och därefter pröva att ansöka på nytt efter flera år under jorden (Eriksson & Henriksson, 1997). De som väljer att stanna och föredrar ett liv under jorden har väldigt starka skäl för att inte vilja återvända till hemlandet.

3.3 Gömda flyktingar

Alla som söker uppehållstillstånd blir inte beviljade. Därför är det många är det många som ofrivilligt tvingas att undanhålla ett avvisningsbeslut och gå under jorden.

Idag finns det ingen säker uppgift om hur många flyktingar som lever gömda i Sverige. Den uppskattade siffran beräknas ligga mellan 9 000 och 14 000 varav 8 862 är efterlysta enligt Rikspolisstyrelsen (<http://www.migrationsverket.se>). Men det kan även handla om ett större antal gömda personer eftersom ärendet skrivs av efter fyra år hos polisen. Då är man inte längre efterlyst (Eriksson & Henriksson, 1997).

4. Tidigare forskning

För att försöka hitta en lämplig litteratur för min studie, bl.a. för mina valda teorier och presentation av tidigare forskning sökte jag på GUNDA, LIBRIS, Nationalencyklopedin oc Google. Jag använde sökorden ”gömda flyktingar”, ”asylsökande”, ”illegala flyktingar”, ”papperslösa”, ”utan uppehållstillstånd”. Det har varit svårt för mig att hitta litteratur, speciellt på engelska. Jag har inte lyckats finna någon internationell forskning om gömda kvinnor, som belyser just den åldersgruppen jag ville undersöka. När det gäller tidigare forskning om gömda flyktingar så finns det tyvärr enbart ett fåtal samhällsvetenskapliga studier. Dock visade det sig att det finns en hel del medicinsk forskning som handlar just om gömda flyktingarnas hälsa. Jag har även använt mig av referenslistorna i den litteratur som jag hittat för att kunna utvidga min sökning. Nedan kommer kort presentation av tidigare forskning:

Rapporten ”*Asylsökande och gömda familjer i samhället och i vården*”, skriven av läkarna Johanna Eriksson och Helena Henriksson 1997 och den gavs ut av Flyktingbarnteamet i samarbete med Centrum för Barn- & Ungdomshälsa. Syftet var att beskriva de asylsökandes och gömdas situation i Sverige, samt att kartlägga de nätverk

som omger gömda familjer. Rapportens består av olika artiklar, intervjuer, enkäter och studiebesök.

Böckerna ”Att möta flyktingar” (1992) och ”Att möta flyktingbarn och deras familjer” (2004), skrivna av psykologen Birgitta Angel och läkaren Anders Hjern. De handlar om flyktingars livsvillkor och framför allt om flyktingars psykiska hälsa. Det finns även några kapitel, som belyser gömda flyktingars situation. Dessa böcker vänder sig i första hand till personal inom socialtjänsten och vården. Boken ”Att möta flyktingar” har fokus på vuxna flyktingar i ett individperspektiv.

På Socialstyrelsens och Migrationsverkets hemsida fann jag information och rapporter som handlar om asylprocessen.

En rapport som jag har haft mycket användning av är ”Social rapport 2006 (2006-11-1), utgiven Socialstyrelsen, som beskriver och analyserar vanligt förekommande sociala problem, som arbetslöshet, bristande social förankring, osv. Kapitel 9 ”Grupper utanför” berör de mest utsattas livsvillkor och orsaker till dem.

”Mottaganden av asylsökande och flyktingar SOU 1992:133”- är statens offentliga utredning, om mottaganden av asylsökande och flyktingar. Den handlar om mottagningsprocessen och föreslår regeländringar och övriga förändringar för att motverka långa vistelsetider och göra mottagandet mer flexibelt.

Nedan kommer jag att beskriva utifrån ovan beskrivna litteratur några faktorer som ekonomi, bostad, hälsa, sysselsättning och nätverk och hur dessa kan påverka gömda flyktingars livssituation.

4.1 Ekonomi

När man väljer att gå under jorden blir brist på pengar det största problemet. Man kan inte längre få dagarsättning från Migrationsverket, eftersom dessa rättigheter blir man av med i samband med avslag på asylansökan. Socialtjänsten har dessutom inga möjligheter att stödja personer som undanhåller sig från polisen. Därför blir svartarbete enda alternativet att försörja sig (Social Rapport, 2006). Att vara gömd innebär att risken är stor att man blir utnyttjad av arbetsgivare och konsekvensen av det blir obetalt arbetskraft.

Men det finns flera ideella organisationer och nätverk. Dessa är bl. a Röda Korset, Svenska kyrkan, Caritas, Rosengrenska Stiftelsen och Statsmissionen som bistår gömda flyktingar. Det handlar om hjälp med kläder, mat, medicin och annat stöd (Eriksson & Henriksson, 1997). En viktig aspekt av detta är att deras stöd underlättar inte bara den ekonomiska situationen för gömda människor utan ger dem uppmuntran i deras situation (Angel & Hjern, 2004).

4.2 Bostad

Människor som befinner sig under jorden kan inte teckna ett förstahandskontrakt till en lägenhet, därför blir de hänvisade till att skaffa boende i den informella sektorn, vilket leder till upprepade flyttningar och inte sällan hemlöshet (Social Rapport, 2006). En del bor hemma hos släktingar och bekanta och en del gömmer sig i kyrkor (Eriksson & Henriksson, 1997). Dock handlar det om i de flesta fall tillfälliga bostäder, dels på grund av rädsla att vistas under samma adress och dels på grund av ekonomiska svårigheter som att man inte klarar av att betala hyran (Social Rapport, 2006). Dessutom hindrar de ständiga flyttningar till att skaffa sig egna hushållsföremål, vilket leder till att man inte kan känna sig hemma.

4.3 Hälsa

Många asylsökande och gömda lever under en stark psykisk stress. Traumatiska upplevelser som man har från sitt hemland påverkar den psykiska hälsan hos de gömda flyktingarna. Det är inte heller uteslutet att man bär med sig olika sjukdomar innan ankomsten till Sverige (Social Rapport, 2006). En vanligt förekommande psykisk sjukdom är posttraumatiskt stressyndrom, som uppkommer som reaktion på ett tidigare upplevt trauma . En annan faktor till en försämrad hälsa hos gömda människor är att man har begränsade möjligheter till sjukvård, vilket gör att man tvingas att leva med dålig hälsa (Angel & Hjern, 2004). Den destruktiva situationen att leva isolerad från omvärlden i rädslan för upptäckt, som även inbegriper en ständig oro bryter successivt ner gömda människors hälsa (Eriksson & Henriksson, 1997).

4.4 Sysselsättning

De flesta gömda människorna har inte någon sysselsättning på dagarna. De saknar arbete eller skolgång. På grund av rädslan för upptäckt vågar man knappt att gå ut och promenera (Eriksson & Henriksson, 1997). Detta gör att de gömdas dygnsrytm sätts ur spel. Sysslolöshet leder till strukturlösheten i de gömdas vardag, som gör att man upplever sin tillvaro som meningslös och gör att man blir uttråkad och rastlös (Eriksson & Henriksson, 1997). De gömda människorna som inte har någon känsla av framtid får det svårare att mobilisera sina resurser. För en ung människa kan bristen på sysselsättning ha följder i längden och leda till ett socialt undvikande beteende (Ahmadi, 2001). Beroendet av andra kan minska möjligheten till att ta egna initiativ (Eriksson & Henriksson, 1997).

4.5 Nätverk

Att inte kunna uppge sitt namn, telefonnummer eller adress gör att de gömda människornas kontakt med omgivningen blir minimal. Anledningen till det är deras försiktighet för att inte bli upptäckt (Eriksson & Henriksson, 1997). En del gömda människor omges av släktingar och vänner. Men att leva under press kan innebära stora prövningar i familjen, eftersom det blir svårt att hålla samman familjen, vilket kan leda till splittringar eller misshandel (Angel & Hjern, 1992). Som jag tidigare har nämnt finns det en del frivilligorganisationer som kan ställa upp med olika sorters hjälp.

Uppmuntran och stöd i deras kontakt med gömda har ett avgörande inflytande på hur man kan hantera sin tillvaro som gömd. Alltså det stöd och hjälp som de gömda människorna får från sitt nätverk eller familj påverkar i hög grad hur de klarar av sin situation (Eriksson & Henriksson, 1997).

4. Teorier

5.1 Kristeori

Enligt Nationalencyklopedin syftar begreppet kris på en reaktion på en livssituation där individens tidigare erfarenheter inte är tillräckliga för att han/hon ska kunna bemästra situationen utan betydande psykiskt lidande (<http://ne.se>).

Krisen kan man definiera som psykiska och somatiska reaktioner som kan uppstå hos människor i utsatta situationer. Att befinna sig i kris är en sammansatt upplevelse, som är svår att beskriva. I Cullbergs bok "Kris och utveckling" (1992) definieras krisen som en situation utlöst av en yttre händelse, som hotar individens fysiska existens, sociala identitet och trygghet eller grundläggande tillfredsställesemöjligheter i tillvaron" (Cullberg, 1992). Dock kan en kris innebära såväl en fara som en möjlighet. En krisupplevelse kan framställas, som förtvivlan och en känsla av brist på framtid. Följden av detta kan bli att människans identitet blir angripen på ett sådant sätt att jagets ordnade funktion blir förändrad. I och med att man upplever ångest försöker man fly ifrån den genom att använda olika försvarsmekanismer, som kontrollerar och administrerar ångest, vilket leder till att det psykiska traumat förblir obearbetat, till exempel förnekelse. I annat fall ger den krisdrabbade människan uttryck för alla sina affekter och känslor, så att bearbetningsprocessen så småningom sätts igång (Cullberg, 1992).

Enligt kristeorin kan man dela in krisen i: 1) chockfasen, som varar från ett ögonblick till några dygn och som gör att den krisdrabbade vägrar ta in eller förstå den traumatiska händelsen; 2) reaktionsfasen (varar i ca 6-8 veckor) och under vilken man kämpar med att få insikt om den; 3) bearbetnings- och 4) nyorienteringsfasen, då den krisdrabbade försöker att orientera sig på nytt och integrera sina erfarenheter för att kunna se framtiden igen (Cullberg, 1992).

5.2 Flyktingkris

Att vara flykting innebär ofta att man har mycket svåra erfarenheter med sig från hemlandet. Flyktingarnas situation utmärks av en rad olika kriser, som har med förlust av sitt hem, den egna identiteten eller tron på livet att göra (Eriksson & Henriksson, 1997). En psykiskt påfrestande situation som att fly kan ersättas med ett nytt trauma genom bemötandet i det nya landet, såsom att tvingas leva under andra levnadsomständigheter – att leva som asylsökande eller som gömd. Förmåga att hantera krisen beror såväl på nuvarande levnadssituation som tidigare erfarenheter. (Angel & Hjern, 1992). Krisreaktioner i samband med flyktingskap brukar följa ett karakteristiskt mönster. Bustos & Ramos Ruggiero, 1984 har utarbetat en krismodell som schematiskt beskriver flyktingkrisen, vars mönster beskrivs i olika faser (Angel & Hjern, 1992).

Den första fasen börjar med de tidigare erfarenheter man har i bagaget från sitt hemland och kännetecknas av en traumatisk händelse, som har drabbat personens familj eller nätverk i hemlandet, vilket sätter en stor press på den drabbade. Därefter följer flykten från hemlandet till ett nytt land då den drabbade befrias från ett förestående hot. Denna fas kännetecknas av lättnad i samband med ankomsten. Men samtidigt känner man att man har gjort en uppoffring genom att förlora sitt hemland, kultur, släkt och jobb. Oftast upplever man skuld känslor eftersom man kommer att vara på distans i flera år i samband med väntan på uppehållstillstånd. Under den tiden hinner man också att skaffa sig kontakter och stödpersoner, vilket kan vara bra för den framtida vistelsen i Sverige (Angel & Hjern, 1992).

Efter att man har klarat flykten fylls man av förväntan på det nya landet och reagerar därmed med ”övertäckning”. Övertäckning är en ytterligare upplevelse, som ligger nära känslor av konfrontation och desillusionering, som uppstår såväl i samband med krav från det nya samhället som med oförmåga att komma till rätta med dem (Angel & Hjern, 1992). Man börjar så småningom inse sina hinder och börjar allt mer bli medveten om svårigheterna i det nya landet, som har med språk, kultur, uppehållstillstånd och bl. a. med förändrade upplevelser av sig själv att göra. Dessa svårigheter medför stress, ångest och oro, som gör att gamla försvarsmekanismer från sammanbrottfasen och därmed gamla upplevelser kan komma tillbaka. Vid övergången från den fasen kan depression och apati uppstå (Angel & Hjern, 1992).

Innan stabiliseringen av levnadssituationen i det nya landet inträffar upplever man saknad och längtan. Känslor av maktlöshet och hjälplöshet innan man uppnår integreringen präglar en starkt. Integreringen enligt modellen är svårt att uppnå, eftersom man rör sig fram och tillbaka mellan de olika faserna under hela krisförloppet. Det finns många andra faktorer som spelar roll här, såsom i vilken ålder man kom till

landet och i vilken utsträckning man har funnit social eller statusmässig meningsfullhet (Angel & Hjern, 1992).

De ovanbeskrivna faserna sätter djupa spår i ens människovärde, eftersom man sätts i en position som kännetecknas av förtvivlan, hjälplöshet, kontrollförlust och förödmjukelse. De gömda upplever dessutom en identitetskris (Eriksson & Henriksson, 1997). Utan identitet och någon tillhörighet kan man varken identifiera sig med det svenska samhället eller med det "hemländska" (Ahmadi, 2001).

En viktig aspekt i flyktingkrisen är att det alltid finns ett närvarande inslag av sorg, d.v.s. minnena av traumatiska upplevelser från hemlandet, som man blir påmind om. Resultatet blir att man blir förföljd av tidigare krisreaktioner som håller i sig under en lång tid (Angel & Hjern, 1992).

5.3 PTSD

"En traumatisk kris kan definieras som individens psykiska situation vid en yttre händelse av sådan art och grad att han upplever sin fysiska existens, sociala identitet och trygghet eller andra livsmål allvarigt hotade" (Cullberg, 2003).

De flesta människor som kommer till Sverige som flyktingar har svåra traumatiska upplevelser bakom sig innan ankomsten till Sverige, såsom krig, våld, förföljelser eller tortyr. Förekomsten av PTSD är oftast det säkraste beviset på att något slags av psykiskt trauma har förekommit i ens liv (Eriksson & Henriksson, 1997). PTSD är en psykisk störning som uppstår som reaktion i samband med en upplevd traumatisk händelse, som går utöver vanliga mänskliga erfarenheter. Det finns ett antal kriterier för det posttraumatiska stressyndromet. Några av dem är att människan har varit utsatt för en traumatisk händelse som återupplevs upprepade gånger exempelvis i form av plågsamma minnesbilder, som varar i minst en månad. PTSD-symptom uttrycks i ständigt undvikandetankar eller aktiviteter som påminner om den traumatiska händelsen, eftersom all slags förknippningar till traumat aktiverar känslor och minnen. Bestående tecken på psykisk överspändhet, såsom sömn- eller koncentrationssvårigheter, irritabilitet eller spänd vaksamhet är vanliga PTSD-symptomen, som bl. a. återföljs av begränsade affekter, ointresse för omvärlden, hopplöshet, hjälplöshet eller ångest, mm. Att "alltid vara på sin vakt" är en av de vanligaste beskrivningarna av PTSD-symptom efter psykiska trauman (Angel & Hjern, 1992). Inte minst uppträder PTSD tillsammans med andra psykiatriska diagnoser, somatiska besvär eller depression. Dessa symptom kan kvarstå under en lång tid och beror främst på hur pass trygg man känner sig och vad för nätverk man har omkring sig (Eriksson & Henriksson, 1997). Flyktingar som har upplevt ett svårt trauma har lätt att få bekräftat att han eller hon lider av PTSD och därmed blir det lätt att associera sig med en offeridentitet, en som "inte klarar något", vilket gör att man riskerar att ge upp om man inte får ett adekvat stöd (Angel & Hjern, 1992).

5.4 Känsla av sammanhang

Konceptet om KASAM utformades av Antonovsky som försökte förklara att människor har olika resurser som kan hjälpa människor att hantera stress och påfrestningar. Enligt Antonovsky finns det generella motståndsresurser, som kan hjälpa oss att göra stressorer begripliga och meningsfulla. Med dessa resurser menas jagstyrka, socialt stöd, stabilitet, god ekonomi, etc. Antonovsky redogjorde för tre viktiga komponenter, som bildar en Känsla av sammanhang. Dessa begrepp är: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet och kan även delas in i stark, måttlig, svag eller rigid KASAM (Gassne, 2008). Antonovsky menar att ”en person med starkare KASAM har ett förhållningssätt i livet som bidrar till val av konstruktiva copingstrategier och en bas som hjälper henne att bevara och främja välbefinnande” (Gassne, 2008 s. 22).

När människor regelbundet utsätts för stressorer skapas en livserfarenhet som talar om att livet är förutsägbart och därmed uppfattas livet som begripligt. Med andra ord definieras begriplighet som förmåga att se på kommande livserfarenheter med förhoppning om att de är förutsägbara och fattbara (Antonovsky, 2005). Begriplighet är kopplat till hur de yttre och inre stimuli människor utsätts för upplevs.

Hanterbarhet innefattar människors upplevelser av att ha resurser i förhållande till de krav olika stimuli skapar. Antonovsky menar att med känsla av hanterbarhet ser människor sig själva som aktörer istället för som offer, d.v.s. när svåra skeenden inträffar, kan man resa sig ur en kris istället för att stanna kvar i den. Detta motsvarar i hög grad coping, som beskriver människans förmåga att hantera stressfyllda och känslomässigt krävande situationer (Antonovsky, 2005).

Meningsfullhet anses i sin tur vara en motivationskomponent som syftar på att skapa en meningsfull upplevelse av livets problemområden och som leder till engagemang (Gassne, 2008). Människor med stark KASAM fokuserar på de aktiviteter som gör dem viktiga, både i kunskaps- och känslomässig mening (Antonovsky, 2005).

Dock menar Antonovsky att en hög KASAM inte behöver vara eftersträvänsvärt och att man kan sakna flexibla strategier även om man har hög KASAM. För att förklara vad en rigid KASAM är jämförde Antonovsky det med ett psykologiskt immunförsvar, där en rigid KASAM är en slags vaccination som gjorde att försvaret blev stereotyp och till skillnad från hög KASAM minskade flexibiliteten (Gassne, 2008). Med andra ord innebär en rigid KASAM att en schablonmässig försvars- eller copingstrategi aktiveras endast i samband med igenkännande av en konkret situation. Konsekvensen blir att flexibiliteten uteblir (Gassne, 2008).

Nivån på KASAM påverkas inte av kulturella förhållanden utan av levnadsbetingelser, d.v.s. av mönster av livserfarenheter. Detta innebär i sin tur att KASAM är tvärkulturellt och kan tillämpas på alla vuxna människors livssituation, oberoende av kultur, kön, ålder, yrkesstatus, mm (Gassne, 2008). Dock antas KASAM vara relativt flexibelt fram till 30-års ålder och därefter anses det vara stabilt, men dess nivå beror på just hur man hanterar livets ofrånkomliga svårigheter man möter genom livet och inte deras mängd (Gassne, 2008).

5.5 Identitetsteori

Erikson identitetsteori handlar om identitetsutveckling i ett livsloppsperpektiv (Erikson, 2004). Den amerikanska psykoanalytikern Erik H. Erikson har delat in människans psykiska utvecklingsprocess i åtta olika utvecklingsfaser från födseln till ålderdomen. Enligt honom har varje fas var sin kris och att det kan finnas både negativa och positiva sidor (Cullberg 1992). Eriksson lade stor vikt på identitetsutvecklingen och han definierade jagidentitet som förmåga att uppleva och vidmakthålla en inre enhet och kontinuitet som passar samman med andras uppfattning av en själv. För vissa innebär den tidiga vuxenåldern en känsla av starkt främlingskap gentemot sig själv och samtidigt en strävan att tillhöra ”kamratgrupper” med gemensamma livsmönster. (Cullberg 1992). I Eriksons identitetsteori innefattar den sjätte livsfasen i människans utvecklingsprocess de tidiga vuxenåren och omfattar ålder mellan 19 och 30 år (Erikson, 2004). Denna period är präglad av närhet kontra isolering. Att hitta sin plats i sin tillvaro är en viktig aspekt för att fullgöra sin identitetsutveckling och att uppnå en känsla av stagnation (Erikson, 2004).

När identiteten hos individen blivit tillräcklig starkt befäst är individen mogen för att temporärt ge upp sin individualitet. Detta innebär att utveckla förmågan till intimitet, d.v.s. att komma nära andra individer i sexualitet och kärlek, i vänskap och samarbete mot gemensamma mål. Först när identiteten är stabilt formad kan föreningen med andra ske utan rädslan för att "förlora sig själv". Motpolen blir isolering och avståndstagande (Erikson, 2004).

Identitetsupplevelse kan i sin tur vara drabbad av olika förändringar i människans livssituation, såsom migration och byte av levnadsomständigheter. Enligt Ahmadi (2001) har de människor vars liv präglas av gränsöverskridande livsstilar en flyktig identitet. ”Att bryta upp och bosätta sig i en ny kultur berör identitetens själva kärna och flyttningen får ofta genomgripande konsekvenser” (Allwood, 2000 s. 137). Sådana omställningar blir oftast påfrestande både när det gäller synen på sig själv i och med att man som ung kvinna måste utvidga sin ”rollrepertoar”. Ett exempel är när en kvinna i samband med flytten till ett nytt land tvingas att bidra till familjens försörjning istället för att ta hand om hemmet. Detta kan leda till att upplevelsen av sig själv konfronteras med den nya rollen och leder till ny identitetsutveckling. Orsaken till denna krock kan förklaras med olika kulturella eller etniska föreställningar om kvinnors uppgifter (Allwood, 2000). I samband med denna omställning blir följderna att man börjar uppleva att tiden passerar en förbi och att man istället borde ägna sin tid åt något meningsfullt, som familj eller yrke, beroende på sina tidigare framtidsplaner. Detta förstärker både självkänslan och uppgivenheten, samt utvecklar en skuld känsla, då man kritiskt börjar fundera över vad som har pressat en människa i fällan (Cullberg, 1992). I de icke-individualistiska samhällena i samband med flytt till en annan kultur uppstår det en förvirring, då människornas ”tidigare” skapade identitet innan flytten till Sverige ogiltigförklaras och man plötsligt lämnas ett ansvar att på egen hand definiera jaget och tilldela det en identitet (Ahmadi, 2001). Dessvärre upplever människor som väntar på asyl eller som lever som gömda en identitetskris. ”En identitet är en viktig grund att stå på; möjliggör för denna att känna tillhörighet och att förstå sin plats i omgivning.” (Ahmadi, 2001 s. 72). Och utan identitet och någon tillhörighet kan man identifiera sig

varken med det svenska samhället och det ”hemländska” eller därmed få man en känsla av maktlöshet (Ahmadi, 2001).

6. Metod

6.1 Kvalitativ metod

Forskningsproblemet, d.v.s. syfte och frågeställningar är avgörande för val av metod, som är antingen kvalitativ eller kvantitativ. I en kvantitativ metod samlar man in empiriska och kvantifierbara data och sammanfattar dessa i statistisk form. Kvalitativ forskning ger däremot beskrivande kvalitativ data om människans skrivna eller verbala utsagor eller handlingar. Metoden innebär att människor som befinner sig i en viss situation studeras i sitt naturliga helhetssammanhang. Med detta menas att den som genomför den kvalitativa studien studerar denna slags situation eller sammanhang ur dess möjliga aspekter (Larsson, 2005).

Den kvalitativa studien börjas oftast genom att forskaren utifrån sina formulerade preliminära forskningsfrågor bekantar sig med litteraturen inom forskningsområdet

(Larsson, 2005). Forskningsområde är i mitt fall de gömda unga kvinnorna. Min C-uppsats syftar till att fånga ett fenomen, d.v.s. livsvillkor när man lever som gömd. Utifrån detta menar jag att en kvalitativ metod passar bäst.

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metodstrategi för att på bästa sätt få fram känslor och erfarenheter utifrån de unga gömda kvinnornas upplevelser av deras utsatta situation. I en kvalitativ studie lägger man tyngd på att studera egenskaper i ett fenomen såsom intervjupersonernas egna eller subjektiva uppfattningar gällande fenomenet. I en kvalitativ studie jämfört med en kvantitativ studie använder man inte mätinstrument för att fånga vad intervjupersonerna uppper och känner (Larsson, 2005).

Det finns olika tillvägagångssätt i kvalitativa studier. En strategi är att låta begrepp växa fram ur den insamlade empirin kallas det för induktiv strategi. Ett annat sätt är att i förväg välja teori och låta den skapa forskningsfrågor och begrepp. Detta kallas för deduktiv strategi (Larsson, 2005). Jag har i min studie utgått från en induktiv strategi. Teorier och den tidigare forskningen har hjälpt mig att förstå och tolka materialet.

I kvalitativ forskning finns det några vetenskapsfilosofiska perspektiv, som kan hjälpa till och vägleda hela studien (Larsson, 2005). Ett av dem är det hermeneutiska synsättet med utgångspunkten att forskarens egna kunskaper, d.v.s. förförståelse blir bakgrunden till hans eller hennes tolkning av ett fenomen (Kvale, 2009). Ett viktigt begrepp inom en hermeneutisk forskningsansats är den s.k. hermeneutiska cirkeln, som innebär att tolkningen växer fram i en cirkulär rörelse mellan forskarens förståelse och mötet med nya idéer som leder fram till en ny förståelse. Tolkaren bör försöka att sträva efter att förstå ett meningsfullt fenomen i det sammanhang det förekommer i (Larsson, 2005).

6.2 Kvalitativ intervju

Den kvalitativa forskningsintervjun syftar till att få beskrivningar av intervjupersonens levda vardags- eller livsvärld. (Kvale, 2009). Begreppet ”livsvärld” syftar just på intervjupersoners livsvärld och dennes relation till den. Undersökaren utför intervjun med hjälp av en intervjuguide, där man lägger fokus på vissa teman med förslag till frågor. Kvale menar att intervjun söker själva meningen hos centrala teman i intervjupersonens livsvärld, där undersökaren försöker att registrera och tolka meningen i både vad som sägs, samt hur det sägs. När intervjun skrivs ut, utgör sedan den skrivna texten ett material för analys (Kvale, 2009).

Forskningsintervjun är en svår situation där det pågår ett sammansatt samspel mellan intervjuaren och intervjupersonen (Larsson & Lilja 2005). Eftersom

forskningsintervjuer inte ses som ett jämställt samtal med tanke på att forskaren själv kontrollerar och bestämmer hur intervjun skall vara utformad. Därför bör man reflektera kring vad man skulle kunna göra för att jämna ut maktassymmetrin (Kvale, 2009). Förvisso är rollerna olika i den utsträckningen att man genomför sin intervjustudie för att belysa ett undersökt fenomen, samtidigt som intervjupersonerna ställer upp på en intervju utan att ha någon direkt nytta av den. Därför är undersökarens empati väldigt avgörande för intervjupersonernas beskrivningar och upplevelser, liksom undersökarens ansvar för att vara lyhörd både för det som sägs och det som inte sägs under intervjun. Eftersom man i en kvalitativ studie inte kan använda ett mätinstrument för att fånga intervjupersonernas känslor och upplevelser har man som intervjuare till uppgift att ställa sådana frågor för att just kunna få fram deras känslor och upplevelser (Kvale, 2009).

Jag har valt att ha en halvstrukturerad livsvärldsintervju, som varken liknar ett vardagssamtal eller en intervju med en helt strukturerad intervjuguide.

6.3 Etiska överväganden

Det finns etiska frågor som man bör överväga innan man initierar en intervjustudie. Några av dem är informeratsamtycke, konfidentialitet och forskarens roll (Kvale, 2009). Informerat samtycke innebär att man informerar om studiens syfte antingen i en muntlig eller en skriftlig form och att man får samtycke. Vid den första kontakten med intervjupersonerna informerade jag att medverkan var frivillig och att man kunde avbryta intervjun när som helst (Larsson & Lilja, 2005). Jag berättade även om syftet med denna studie. Mina intervjupersoner fick själva bestämma om de ville medverka.

Konfidentialitet hör ihop med anonymitet. Den syftar till att personlig data inte ska kunna identifieras eller avslöja intervjupersonens identitet (Kvale, 2009). Jag har valt att använda ett påhittat namn på intervjupersonerna för att inte avslöja deras identitet.

Att skapa tillit hos mina intervjupersoner var ett första steg för att få kontakt. Detta lyckades jag att göra genom att berätta om mina egna erfarenheter av att leva som gömd. Respekt, värdighet, empati och självbestämmande har varit några utav mina främsta nyckelord för etiska överväganden genom hela min studie. Jag har försökt att skapa en balans för att få fram data och samtidigt inte uppröra intervjupersonerna.

6.4 Urval

I en kvalitativ studie anses det inte vara nödvändigt att ha ett slumpmässigt urval utan det är snarare viktigt att komma i kontakt med personer som är villiga att berätta om sin situation (Larsson, 2005). För att kunna få tag på intervjupersoner vände jag mig till en av hjälparna som jobbar i Bergsjöns kyrka och som jag kände sedan tidigare under min vistelse under jorden. Möjligheten att få träffa de unga kvinnorna var ytterst begränsad, eftersom Bergsjön kyrka fungerar som en träffpunkt för de gömda endast

några antal gånger i månaden. För att kunna skapa ett förtroende i relation mellan mig och mina intervjupersoner valde jag att enbart intervjua unga kvinnor. I början var min önskan att ha varierande åldrar i min studie, dock bestämde jag mig senare att hålla mig till en specifik åldersgrupp som kunde belysa just den tidiga vuxenåldern (19 – 30 år), samt identitets upplevelser som hör till denna fas inom utvecklingspsykologin. Jag ville ha en bred variation bland mina intervjupersoner därför hade jag bestämt mig att välja personer med olika ursprung. Jag har försökt att hitta intervjupersoner som kommer från olika länder för att få så varierande svar som möjligt. Dock i samband med begränsningar i urval av intervjupersonerna råkar två av de unga gömda kvinnorna komma från samma land. Jag anser dock att det inte har någon stor betydelse om intervjupersonerna kommer från samma land, eftersom jag ser att intervjupersonernas upplevelser är väldigt individuella och unika. I och med jag har skaffat mig information med ytterst få resurser har jag istället kunnat göra en djupare tolkning av varje fall.

Jag fick tag på fyra unga gömda kvinnor som ville medverka i min studie. Tanken var från början att intervjua fem personer men det har uppkommit svårigheter i kontakten med Bergsjöns kyrkans Tolkkcentral och jag lyckades med att skaffa endast en tolk. Två utav de unga intervjuade kvinnorna behärskar svenska språket och en talar ryska, som är mitt modersmål. En av kvinnorna var arabisktalande och kunde varken svenska eller engelska. Som tur fick jag hjälp av en arabisktalande tolk, som jobbar på Bergsjöns kyrka och som kunde ställa upp vid en intervju. I samband med mitt första besök kunde jag bestämma tid för intervju med de fyra kvinnorna, som uppfyller de kriterierna jag ville att intervjupersoner skulle uppfylla. Vid ett tillfälle fick jag dessutom tips från en av hjälparna som jobbar i Bergsjöns kyrka om en intervjuperson som skulle kunna vara lämplig för genomförandet av min studie.

6.5 Presentation av intervjupersoner

Sara, 23 år kom till Sverige för 3 år sedan tillsammans med sina föräldrar. Under intervjun ville hon inte uppge vilket land hon kom ifrån. Sara har nu levt gömd i ca 1, 5 år.

Lejla, 23 år kom till Sverige för ca 1, 5 år och sedan har levt gömd i ca 7 månader. Hon flyttade till Sverige från Irak på grund av de oroliga förhållandena i landet

Nina, 25 år kom till Sverige från Irak tillsammans med sin son i början av 2006. Nina har nu levt som gömd i ca 1,5 år.

Katja, 19 år kom till Sverige från Ryssland för att starta ett bra liv. Hon kom till Sverige för ca 3, 5 år sedan. Katja har levt som gömd i 2 år.

6.6 Utformning av intervjuguide

Som jag tidigare skrivit måste forskaren ha en viss förkunskap om ämnet för att kunna undersöka ett fenomen. Inför utformandet av intervjuguiden läste jag in mig på tidigare forskning för att detta skulle underlätta förståelse för det undersökta fenomenet. Därefter formulerade jag intervjufrågor indelade i tre intervjuområden: Bakgrund, Asyltid och Dagens situation. Varje område har några följdfrågor, samt förslag till ytterligare uppföljningsfrågor, eftersom jag använde mig av en halvstrukturerad

intervju. Jag har valt att ställa några likartade frågor under varje huvudområde för att sedan kunna jämföra skillnaderna mellan situationen i hemlandet, under asyltiden och situationen som gömd idag. Tanken med detta var att jag skulle kunna se hur mina intervjupersoners upplevelser har förändrats i kronologisk ordning.

Jag har dock inte följt intervjuguiden slaviskt utan försökte att få intervjun löpa som ett samtal.

6.7 Intervjugenomförande

Jag besökte Bergsjöns kyrka i förväg för att kunna lära känna några utav de gömda kvinnorna och eventuellt boka en tid för intervjuer. De kvinnorna som jag bokade intervju med fick en muntlig information om vad min undersökning skulle användas till. Det är troligt att några av de gömda unga kvinnorna som jag har kommit i kontakt med valde att inte ställa upp i intervjuerna på grund av rädsla för att bli upptäckta. Det uppstod problem med införskaffande av tolk vilket tyvärr har begränsat antalet intervjupersoner. Jag lyckades själv att boka en tolk som kunde tolka på en av intervjuerna. De andra tre kvinnorna intervjuades på svenska utan tolk.

Jag började mina intervjuer med att berätta kort om mina egna erfarenheter av att leva gömd, vilket gjorde det lättare att skapa kontakt med mina intervjupersoner. Jag var hela tiden medveten om att inte ställa alltför känsliga frågor. Jag ville ge mina intervjupersoner utrymme att själva dela med sig av sina upplevelser och inte bli styrda av mig. Jag har dessutom försökt använda ett enkelt språk och inte ställa ledande frågor för att intervjupersonerna inte skulle känna sig obekväma. Jag var hela tiden medveten om att intervjupersonernas rädsla att bli upptäckta skulle kunna påverka deras berättelser. På grund av att kvinnorna inte önskade att bli inspelade har jag valt att skriva ner intervjuerna istället för att använda mig av en bandspelare. Det kändes naturligt att inte skriva ner intervjupersonernas svar direkt efter att jag ställde min fråga, utan jag försökte att lyssna istället för att inte tappa ögonkontakt med den intervjuade. Direkt efter intervjun har jag skrivit ned svaren. Nackdelen är att jag kan ha missat en del verbala utsagor, trots att jag istället valde att lyssna noga på intervjupersonernas svar och inte koncentrera mig på skrivandet.

Under intervjuerna försökte jag hålla ett neutralt förhållningssätt, men som intervjuare kan jag på ett omedvetet sätt ha påverkat intervjupersonerna. Jag var engagerad i ämnet, eftersom jag själv har erfarenheter av att leva som gömd. Jag ville skapa en lugn och avslappnad atmosfär för att ämnet kan uppfattas som väldigt känsligt. Det var viktigt för mig att få de unga kvinnornas förtroende så att de kunde ge så ärliga svar som möjligt. Som jag har nämnt tidigare formulerade jag inte mina frågor på samma sätt som de såg ut i intervjuguiden, eftersom intervjupersonerna inte kunde utveckla sina upplevelser utan gav korta svar. Därför hade jag inte heller kunnat ställa dem några ledande frågor och istället fortsatt att följa min intervjuguide. Dock försökte jag att skapa ett öppet samtal och var inställd på att vara flexibel och ville låta intervjupersonerna utveckla sina tankegångar så gott det gick. Men det visade sig vara svårt i praktiken, då mina intervjupersoner har varit ganska fåordiga på grund av svårigheter med det svenska

språket, speciellt när det gällde de känslomässiga uttryck för upplevelserna av sin situation.

8. Resultat och analys

Enligt Kvale är utskriften av intervjuer ett tolkande förlopp där själva omvandlandet av intervjusamtalet till en text i sig är en början till analys (Kvale, 2009). Direkt efter varje intervju har jag skrivit ner intervjun. Jag försökte att skriva ner samtalet så ordagrant jag kunde. Redan från början har jag använt mig av fingerande namn. Anledningen till detta är att jag av etiska skäl har tagit hänsyn till att intervjupersonerna skulle vara anonyma. Som jag har nämnt tidigare försökte jag att skriva ner så ordagrant som möjligt, dock har jag varit tvungen att vid vissa tillfällen göra några justeringar på de citat jag har använt mig av. Tre utav fyra intervjupersoner intervjuades utan tolk och de kunde inte uttrycka sig tydligt på grund av dåliga kunskaper i svenska. De blev också mycket upprörda och fick därför svårigheter att uttrycka sig. För att kunna förmedla intervjupersonernas upplevelser har jag försökt så gott jag kunde att behålla deras ordval och har därför endast ändrat ordföljden och grammatiska fel. Enligt Kvale anses det vara oetiskt att ändra intervjutexten, vilket kan riskera att intervjupersonen inte känner igen sina egna citat (Kvale, 2009).

När jag läst igenom mina intervjupersoners berättelser visade det sig att materialet kunde delas in i olika områden: livssituation, det dagliga livet, strategier, samt konsekvenser och påverkan. Materialet har fallit ut i teman, som jag grupperade under olika rubriker för att på bästa sätt kunna redovisa svar på mina frågeställningar. Jag har gjort jämförelser mellan de olika intervjupersonernas berättelser för att upptäcka ett gemensamt mönster samt olikheter. Med hjälp av detta har jag kunnat analysera hur mina intervjupersoners upplevelser har förändrats i den kronologiska ordningen från och med situationen i hemlandet, asyltiden och situationen som gömd idag.

Utifrån intervjupersonernas berättelser har jag gjort en s.k. meningskoncentrering, som innebär ”att man drar samman intervjupersonens yttranden till kortare formuleringar” (s.221 Kvale, 2009). För att kunna förstå meningen bakom intervjupersonernas utsagor har jag med hjälp av valda teorier gjort en djupare tolkning. Dessutom har jag använt det hermeneutiska synsättet, som syftar till en förståelse av textens mening via process där textens enskilda delar och delarnas mening formas om hur man förstår textens helhets mening (Larsson & Lilja, 2005). Att kombinera olika angreppssätt kallas för ad hoc-metod.

Innan jag började med intervjuerna hade jag redan en viss kunskap i form av förförståelse och på grund av mina egna erfarenheter. Detta innebär att jag hade idéer om möjliga relevanta teorier. Till största delen handlade tidigare forskningen om den allmänna situationen för gömda flyktingar. Efter att jag har genomfört intervjuerna fick jag bekräftat att de teorier som jag funderat på med största sannolikhet kunde appliceras på fenomenet. De teorierna som jag använt mig av vid tolkning och analys är: Kristeori med inriktning på flyktingkris, PTSD, KASAM samt Identitetsteori. Med tanke på de upplevelser som de intervjuade berättade om, så visade det sig att kristeori och PTSD, teorin om KASAM och utvecklingspsykologiska teori var lämpliga för att använda för att fördjupa förståelse och analys av materialet.

6.9 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet

Med validitet menas riktighet eller sanning i beskrivningen av ett fenomen man undersöker (Larsson, 2005). I en kvalitativ studie värderas validitet genom att kunna beskriva hur man har samlat in och bearbetat data på ett systematiskt sätt, som kan ge en tydlig bild av processen för läsaren. Därför är kopplingen mellan det teoretiska och empiriska planet väldigt viktigt för en valid kvalitativ studie (Kvale, 2009). Validiteten bedöms annorlunda i en kvalitativ studie än vad som gäller vid en kvantitativ. Här är undersökaren ”ett mätninginstrument och en uttolkare av mening vid analysen av data” (Larsson, 2005 s. 115). Förmåga att kontrollera, ifrågasätta och teoretiskt tolka fenomen man undersöker påverkar i stort sett studiens validitet. Larsson (2005) menar att det krävs att intervjufrågorna skall vara utformade på det sätt att intervjupersonerna detaljerad återger sina upplevelser och för att undersökaren ska lyckas fånga in det man undersöker. En s.k. hög intern validitet kan man eftersträva vid studier med små urval, som det är i mitt fall (Larsson, 2005). En hög validitet står för en hög genomskinlighet i beskrivningen av forskningsprocessen. Jag anser därmed att validiteten i min studie är hög med tanke på att jag har genomfört en detaljerad undersökning av ett litet antal ”fall” för att på bästa sätt kunna ”fånga in” det studerade fenomenet.

Reliabilitet

Reliabilitet behandlas ofta i relation till resultatens konsistens och tillförlitlighet (Kvale, 2009). Att bedöma resultatens trovärdighet i en kvalitativ studie är inte helt lätt, eftersom jämfört med en kvantitativ studie saknar man några direkta mätinstrument (Larsson, 2005). Inom en kvalitativ studie handlar reliabiliteten om i vilken grad det är möjligt att resultatet kan upprepas vid andra tidpunkter och av andra forskare (Kvale, 2009). Frågan är om min studie kommer att leda till samma resultat om den till exempel kommer att göras om. Jag anser att reliabiliteten i min studie är låg eftersom det inte är möjligt att återskapa samma resultat om studien skall göras om av andra forskare även om det kommer att användas samma intervjufrågor. Anledningen till det kan till exempel vara olika föreställningar om det undersökta fenomenet (Kvale, 2009). I min studie ser jag mina personliga erfarenheter och förståelse som ett avgörande hantverk.

Larsson (2005) anser att man kan påverka reliabiliteten positivt i studien genom att vid utskriften av intervjudata pröva om den egna analysen ger samma resultat vid en annan tidpunkt eller om den skrivs ut och analyseras av ytterligare en person (Larsson, 2005). Att kunna genomföra detta i min studie var dock helt omöjligt med tanke på knappa tiden jag hade för att genomföra hela studien och på grund av att jag valde att genomföra den själv. Istället har jag utförligt redogjort för hela tillvägagångssättet av min studie.

Generaliserbarhet

Kravet på generaliserbarheten innebär att intervjuresultatet skall kunna appliceras på ett större urval (Kvale, 2009). Att generalisera resultaten i en kvalitativ studie anses vara knappt möjligt, då det oftast finns för få intervjupersoner. Därför p.g.a. ett litet urval av intervjupersoner i min studie kan jag inte dra några generella antaganden. Dock hänvisar Kvale till andra möjligheter för generalisering i en kvalitativ studie. Den formen av generalisering som har fångat min uppmärksamhet kallas enligt Kvale för en naturalistisk generalisering. Den syftar till undersökarens personliga erfarenhet, d.v.s. att man har någon slags ”tyst” kunskap om hur saker och ting förhåller sig (Kvale, 2009). Som jag har tidigare nämnt ligger mina personliga erfarenheter till grund för förståelse av de unga gömda kvinnornas upplevelser. Det är därför lätt för mig att känna medlidande för deras livssituation. Jag har dock varit medveten och försökte att se till att mina föreställningar inte skulle leda till några påståenden med tanke på att varje intervjupersons uppfattning av sin situation är väldigt unik och individuell. Jag har därför valt att inte dra några generella antaganden med hänsyn till omständigheterna kring intervjupersonernas situation istället försökte att visa hur en sådan situation kan se ut.

7. Resultat och analys av intervjun

Nedan kommer jag att beskriva hur mina intervjupersoners livssituation ser ut och vad deras främsta oro består av. För att kunna få en bättre bild av intervjupersonernas upplevelser av deras livssituation var intervjufrågor indelade i tre ämnesområden, som handlade om deras bakgrund, asyltid och dagens situation. Med hjälp av dessa frågeområden kunde jag i min tur fånga in den kontinuerliga förändringen i de unga kvinnornas liv från deras situation i hemlandet, flykten till Sverige, asylprocessen till den dag de fick beslut om avvisning och bestämde sig för att gömma sig. Eftersom jag inte använde mig av en bandspelare vid intervjugenomförandet och istället skrev ner alla svar för hand har jag fått fram ett begränsat omfång av svar. Anledningen till att jag fick så magra intervjusvar är att alla intervjupersonerna, har varit fåordiga och hade dåliga kunskaper i svenska. Intervjupersonerna tillät mig inte att spela in svar på band, med tanke på att de befinner sig i en utsatt situation och själva intervjusituationen med bandspelare skulle kännas obehaglig. Därför vill jag uppmärksamma att förekomsten av direktitet är väldigt begränsat. Men jag anser att det är tillräckligt för att kunna fånga upp intervjupersonernas upplevelser och få svar på det undersökta problemområdet.

1. Livssituation

Glädje vid ankomst

De intervjuade unga gömda kvinnorna berättar att vid ankomsten till Sverige kände de en viss avslappning. De hade höga förväntningarna på att starta ett nytt liv i Sverige. Tre av fyra intervjuade unga gömda kvinnorna kom till Sverige tillsammans med sina familjer på grund av oroligheter i deras hemland. Jag har inte bett mina intervjupersoner att precisera vad de exakt har varit utsatta för. Att fly från sitt hemland för att kunna få ett lugnare liv var ett huvudönskemål som kännetecknade de intervjuade unga kvinnornas upplevelser vid ankomsten till Sverige. Deras förväntningar på att få skydd i det nya landet speglade den stora glädjen, att de hade lämnat liv fullt av påfrestningar, samt att deras långa flykt äntligen var över. De intervjuade unga gömda kvinnorna hoppades på det bästa, trots att de var medvetna om att de inte skulle kunna se sina vänner och släktingar under en lång tid.

”Vi kände avslappnad efter resan att vi har antingen nått fram”
(Sara, 23).

”Det var jobbigt att lämna alla nära och allt man hade där”
(Nina, 25).

Enligt Bustos & Ramos Ruggieros krismodell som schematiskt beskriver flyktingkrisen i olika faser börjar den första fasen - sammanbrottsfasen med en händelse som flyktingar har från sitt hemland (Angel & Hjern, 1992). Flyktingkrisreaktioner brukar följa ett karakteristiskt mönster. Den börjar med de tidigare erfarenheter man har i bagaget och kännetecknas av en traumatisk händelse, som har drabbat personens familj eller nätverk i hemlandet, vilket sätter en stor press på den drabbade. Därefter följer flykten från hemlandet till ett nytt land med önskan att befrias från ett förestående hot. Denna fas benämns som flyktingfasen och kännetecknas av lättnad i samband med ankomsten, samtidigt som man upplever att man har gjort en uppoffring genom att förlora sitt hemland, kultur, släkt, jobb, mm (Angel & Hjern, 1992).

”Vi hoppades på det bästa när vi kom hit” (Lejla, 25).

Dock är målmedvetenhet i kombination med avslappning och glädje framför allt de gemensamma upplevelser som just kännetecknar de intervjuade unga gömda kvinnornas ankomst till Sverige.

Oron i väntan på asyl

När de intervjuade unga gömda kvinnorna beskriver sina erfarenheter av asyلتiden i Sverige uppvisar de gemensamma upplevelser av den tiden. Det visade sig att den tiden kännetecknades av oron i samband med väntan på beslut på asylansökan och att man ständigt var rädd för att få ett ”nej”. Alla de intervjuade unga kvinnorna var asylsökande mellan åtta månader och upp till två års tid. När man under intervjuens gång berörde temat asyl berättade de unga kvinnorna att rädslan för framtiden var deras främsta känsla.

*”Det var kämpigt att vänta, vi visste inte att det skulle vara så”
(Lejla, 23).*

*”Man kunde inte koncentrera sig på något, man var hela tiden
orolig att få negativt beslut” (Nina, 25).*

Tidigare forskningen beskriver flyktingsituationen som en psykiskt påfrestande situation. Flyktingarnas situation utmärks av en rad olika kriser, som har med förlust av sitt hem, den egna identiteten eller tron på livet att göra (Eriksson & Henriksson, 1997). Genom att fly från sitt hemland blir de intervjuade unga gömda kvinnorna sedan utsatta för ett nytt trauma genom att tvingas leva under andra levnadsomständigheter – att leva som asylsökande.

Förnekelse av avslag

De intervjuade unga gömda kvinnornas långa asylväntan, som kännetecknades av en ständig oro blev efter en tid ersatt av ett chockartat beslut. De berättar att de inte hade räknat med det, på grund av de höga förhoppningarna de hade vid ankomsten till Sverige. På frågan om de intervjuade unga kvinnornas första reaktion i samband med avslag på asylansökan svarade de att de först inte ville tro det och att de inte hade något

annat alternativ förutom att gå under jorden. Förnekande var det gemensamma kännetecknet hos de intervjuade unga kvinnorna i samband med avvisningsbeslutet.

När Sara, 23 berättar om sina upplevelser när hon fick avvisningsbeslutet nämner hon att hennes ansökan om uppehållstillstånd behandlades separat från hennes familj och hon var först att få det negativa beslutet, vilket hon upplevde som mest bekymmersamt. Den lättnad och befrielse från farorna som Sara liksom de andra intervjuade unga gömda kvinnorna upplevde i samband med flytten till Sverige hade plötsligt blivit ersatt med ett nytt hot - ett avvisningsbeslut.

”Det var kämpigt att vänta och efteråt bli besviken” (Nina, 25).

”Jag trodde inte på det först och funderade på vad jag skulle göra” (Katja, 19).

De intervjuade unga gömda kvinnorna hyste stora förhoppningar om att få stanna i landet i börjar av sin vistelse i Sverige och upplevde därför en känsla av konfrontation på grund av avslaget på asylansökan från Migrationsverket. En sådan upplevelse kan göra att det ”nya” hotet förknippas med ett tidigare trauma och att man återigen sätts i en position av hjälplöshet och upplever ångest och förtvivlan (Angel & Hjern, 1992). Denna reaktion kan likställas med kris. Förmåga att hantera krisen beror såväl på nuvarande levnadssituation som tidigare erfarenheter. Därför kan förnekelse vara en av försvarsmekanismerna som uppkommer vid uppkomna utsatta situationer, som i det fallet handlar om det slutgiltiga avslagsbeslutet. Man kan även definiera denna reaktion hos de intervjuade unga gömda kvinnorna, som reaktion på en yttre fara, som gör att man försöker att fly ifrån den genom att använda olika försvarsmekanismer (Cullberg, 1992). Utifrån kristeoretiska perspektiv upplevde förmodligen de intervjuade unga kvinnorn ett chockartat tillstånd, som beskrivs i den första fasen inom kristeorin och som varar i några dygn. Följden blir att man helt och hållet vägrar ta in eller förstå den traumatiska händelsen.

Beslutet att gömma sig

Att man hade hoppats sedan ankomsten till Sverige på att få uppehållstillstånd resulterade i att de unga kvinnorna inte ville lämna livet här, trots alla kommande svårigheter i samband med ett liv under jorden. Alla de fyra intervjuade unga kvinnorna har själva bestämt att gå under jorden i brist på andra alternativ på grund av rädslan att återvända till sitt hemland. Trots att de var medvetna om de kommande svårigheterna som livet som gömd skulle innebära valde de ändå att stanna kvar i Sverige. Det var framför allt rädslan att återvända som ledde dem fram till det svåra beslutet.

”Vi bestämde oss med en gång att stanna kvar. Ingen var emot det” (Sara).

”Jag förstod att det skulle vara svårt, men det fanns inget annat val” (Lejla).

Enligt kristeorin definieras kris som en fara såväl som en möjlighet (Cullberg, 1992). Att få ett beslut om avvisning kan därför ses som en yttre händelse som utgör ett hot mot de unga kvinnornas fysiska existens och trygghet. De intervjuade unga gömda kvinnornas val att gå under jorden kan beskrivas som en reaktion på det chockerande beslutet från Migrationsverket, vilket har likheter med reaktionsfasen i kristeorin. Under reaktionsfasen kämpar man med att få insikt om sin situation (Cullberg, 1992). I det fallet kan det handla om de intervjuade unga gömda kvinnornas insikt om sin situation, vilket i sin tur påverkade deras val att undvika avvisning.

”Det är bara vänta tills lagen ändras” (Lejla).

”Jag hörde att de som kommer från samma land, som jag, fick stanna kvar i Sverige” (Nina).

Den tidigare forskningen betonar att det är oklart hur många människor som lever gömda i Sverige idag. Det beror främst på att avvisade människor väljer att gömma sig. Dessutom avskrivs ett asylärende efter fyra år, vilket innebär att man inte längre är efterlyst (Eriksson & Henriksson, 1997). Lejla, liksom Nina, ansåg att den oroliga situationen i deras hemland inte skulle förbättras på kort sikt och uttryckte hopp om att deras situation i samband med ändringar i den svenska lagstiftningen skulle förändras.

Däremot var Katjas direkta tanke vid avvisningsbeslutet att börja fundera på nya asylskäl, eftersom hon kände till Migrationsverkets regler om att man har rätt att framföra nya asylskäl om de uppkommer under vistelsen i Sverige.

7.2 Det dagliga livet

Sysslolöshet och brist på nätverk

Något som utmärker det dagliga livet för kvinnorna är sysslolöshet på dagarna och brist på ett kontaktnätverk. Flertalet av dem säger att det inte har något att sysselsätta sig med på dagarna. Sysslolösheten präglar dessa unga gömda kvinnors situation och enligt deras beskrivningar utgör endast enstaka promenader deras vardag. Dessutom har de ett väldigt litet nätverk omkring sig. Enligt deras beskrivningar består deras kontaktnätverk enbart av de personer som besöker Bergsjöns kyrka av samma anledningar som de själva. Där kan de på sitt modersmål prata med människor som befinner sig i samma situation.

”Hur ska man träffa någon? Jag går ingenstans förutom kyrkan” (Sara).

Det som bekymrar de intervjuade unga gömda kvinnorna är att de människor som de umgås med genom kyrkan är mycket äldre, vilket gör att de inte kan skaffa några jämnåriga vänner.

Den tidigare forskningen framhäver att hur människor klarar av att leva gömda i hög utsträckning på vilket stöd de får från sin omgivning. Bristen på kontakt med andra människor, speciellt de jämnåriga kan leda till att man halkar efter sin sociala utveckling (Eriksson & Henriksson, 1992). Där påpekas även att på grund av att man inte har någon sysselsättning blir det svårt för de gömda människorna att hitta struktur i vardagen, vilket påverkar deras dygnsrytm. Detta gör i sin tur att den gömdes vardag inte längre ses som meningsfull (Eriksson & Henriksson, 1992).

”Jag har nästan vant mig vid min situation, som att det är mitt vanliga vardagsliv” (Katja).

”Jag har vänner här som ger mig oerhört mycket stöd och även det kontaktnätverk som inbegriper jobbkontakter” (Katja).

Endast en av de intervjuade unga gömda kvinnorna pekar på att hennes livssituation inte skiljer sig mycket från hennes livssituation i hemlandet, trots sin tvååriga vistelse under jorden. Hon (Katja, 19) anser att hennes vardag är fylld av jobb och resten av sin tid spenderar hon med sina vänner, vilket i hennes fall utgör ett meningsfullt sammanhang. Hon är den enda av de fyra intervjuade som säger att hon under sin vistelse under jorden har blivit van vid sin situation och anser sig ha lika många vänner, samt lika mycket stöd som hon hade i sitt hemland. Hon framhäver detta med att hon promenerar mycket och ofta spenderar sin tid hemma hos sina vänner.

Stöd och hjälp

På frågan om hur de får det stöd och hjälp de behöver och hur den ser ut svarar de att alla stöd- och hjälpinsatser kommer från Bergsjöns kyrka. Kvinnorna uttrycker att det är som mest positivt med det stöd och hjälp de får från Bergsjöns kyrka är läkar- och medicinsk hjälp, som dessutom är helt kostnadsfritt. Några av de intervjuade kvinnorna uttrycker att de även får advokathjälp där.

”Det känns bra att svenska läkare kan ställa upp här, vad hade jag gjort om jag blev sjuk?” (Lejla).

”Vi får mycket stöd härifrån, man kan få mediciner och råd från läkare eller advokat” (Nina).

Bergsjöns kyrka är en av de frivilligorganisationer som kan ställa upp med olika sorters hjälp för människor som lever gömda i Sverige. Uppmuntran och stöd har en avgörande inflytande på hur man kan hantera sin tillvaro som gömd (Eriksson & Henriksson, 1997). I den tidigare forskningen påpekas det att hälsoproblem hos flyktingar påverkas av de svåra erfarenheter som flyktingar har. Förutom detta vågar de gömda människorna

inte söka vård av rädsla för att bli upptäckta (Eriksson & Henriksson, 1997). Att det finns möjlighet att få läkarhjälp på olika frivilliga organisationer är väldigt betydelsefullt för människor som befinner sig under jorden. Bergsjöns kyrka fungerar även som en mötesplats där människor i samma situation kan samlas några gånger i månaden och dela med sig av sina erfarenheter. I Bergsjöns kyrka finns det dessutom tillgång till tolk, vilket gör det lättare för de gömda att tala om sina problem. Förutom läkar- och advokathjälpen upplever Sara och Nina att uppmuntran, som de får därifrån är betydelsefull för att hantera sin tillvaro som gömd.

Katja har dock ingen kontakt med Bergsjön kyrka och anser sig på egen hand kunna ”ta hand” om sig själv. Hon upplever dessutom att hon får tillräckligt med stöd från sin omgivning. Stöd och hjälp är därför en avgörande faktor som underlättar situationen som gömd och beror i hög utsträckning på i vilket mån man får det från sin omgivning (Eriksson & Henriksson, 1997).

Rädslan för upptäckt

Det dagliga livet präglas för kvinnorna i första hand av rädslan att bli upptäckt av polisen och bli skickad till sitt hemland. De uppger att de inte har någon stadigvarande bostad, utan ständigt befinner sig på resande fot. Att vara mindre synliga för omgivning är en huvudorsak till varför de unga kvinnorna är tvungna att leva under påfrestande levnadsomständigheter.

”Jag är tvungen att flytta till olika ställen, jag vill inte heller stanna på samma ställe för att inte synas mycket” (Katja).

”Vi flyttar till olika ställen, vi vill inte stanna hos samma hyresvärdar” (Lejla).

Sara berättar att hennes familj som fick ett avvisningsbeslut från Migrationsverket lever separat från henne eftersom det är svårare att bli upptäckt av polisen när man bor på olika ställen. Nina delar samma erfarenhet av att ständigt vara på resande fot och att bo separat från sin man.

Den tidigare forskningen visar att omöjligheten att teckna ett förstahandskontrakt för människor utan uppehållstillstånd leder till upprepade flyttningar (Social Rapport 2006). Den beskriver även att det kan hända att polisen knackar på i invandrartäta områden och kan stoppa människor för att kontrollera deras identitetshandlingar. Eriksson och Henriksson (1997) skriver i sin forskning att just kyrkans lokaler skapar trygghet för de gömda flyktingarna, eftersom polisen inte kan gripa någon där (Eriksson & Henriksson, 1997). Rädslan för polisen leder framför allt till att man inte kan vistas på samma ställe på grund av bristen på ett tryggt bostadsförhållande. Att leva i ständigt skräck leder till att man undviker att skapa kontakt med grannar eller med utomstående människor för att inte riskera att bli upptäckt (Eriksson & Henriksson, 1997).

Hopplöshet

Hopplöshet är något som kännetecknar de unga kvinnornas syn på sin tillvaro och tankar om sin framtid. Ett av det gemensamma uttryck för de intervjuade unga kvinnornas upplevelser av sin situation som gömd är *"När kommer detta att ta slut?"*.

"Känns som att man har fastnat någonstans och det aldrig kommer att bli bra" (Nina).

"Det är ingen skillnad mellan hur det var i Irak och hur det är här" (Lejla).

Lejla, är en av de unga kvinnorna som uttrycker att hennes livssituation inte har förändrats på något vis jämfört med situationen i hennes hemland och hon tror inte att det överhuvudtaget kommer att bli bättre. Hon anser att hon har blivit dåligt behandlad av de svenska myndigheterna och att de inte har tagit hänsyn till omständigheterna i hennes hemland. De oroligheter som de varit utsatta för i sitt hemland likställs för dem med den utsatta situationen att leva som gömd.

"Det är svårt att hela tiden stå ut med situationen, men det finns ingenting att göra, när framtid inte ser ljus ut" (Lejla).

Som alla de andra unga gömda kvinnorna svarar Lejla på frågan om det finns någonting som kan ge henne hopp för framtiden och om det någonsin kommer att bli bra. Känsla av hopplöshet och att kvinnornas situation kommer att förbli bestående sätter press på deras vardagliga liv.

Allt är en lång, oändlig väntan. Ovissheten och hopplösheten är förmodligen det mest påfrestande i en gömd människans tillvaro (Eriksson & Henriksson, 1997). Det blir svårt att planera någonting inför framtiden, eftersom de saknar fotfäste i sitt liv (Eriksson & Henriksson, 1997). Därmed blir det allt svårare att hitta en plats i tillvaron, som enligt Eriksons (2004) identitetsteori är en viktig aspekt för att man ska kunna ha en normal identitetsutveckling. (Erikson, 2004).

PTSD

Alla de intervjuade unga gömda kvinnorna upplever att de blir alltmer oroliga för sin framtid. Ovissheten om deras situation skapar inre oro och gör att de unga gömda kvinnorna mår psykiskt sämre ju längre de vistas under jorden. Den totala otryggheten som de unga gömda kvinnorna befinner sig i sätter djupa spår på deras mående.

Flertalet intervjuade unga gömda kvinnorna uppvisade ett eller fler tecken som tyder på PTSD-symptom. Nina är en av de unga kvinnorna som uppvisar tydliga tecken på posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). Hon berättar att hon har svårt att sova, har dålig aptit och att hon tänker hela tiden på flykten.

”Jag tänker hela tiden på det som har hänt min familj där och jag kan inte vara helt säker på att det inte kommer att hända mina nära” (Nina).

Enligt teorier om posttraumatiskt stressyndrom kännetecknas PTSD-symptomen av överspändhet, sömn – och ätsvårigheter, ointresse för omvärlden, ångest, hopplöshet, etc. Dessutom kan den traumatiserande händelsen återupplevas upprepande gånger genom återkommande minnesbilder eller mardrömmar (Angel & Hjern, 1992). En känsla av att inte ha någon framtid, att exempelvis inte kunna leva ett normalt liv, studera, gifta sig eller få barn kan tyda på ett av de vanliga tecknen på PTSD (Eriksson & Henriksson, 1997).

Normalt har PTSD ett varierande förlopp som kan röra sig fram och tillbaka. Under normala omständigheter tycks syndromet vara ett självläkande tillstånd, dock kan en pågående psykisk påfrestning innebära en fortlöpande utökning av själva syndromet. En sådan stress kan exempelvis vara att leva med ett ständigt hot om avvisning eller bli upptäckt som gömd (Eriksson & Henriksson, 1997). Utöver detta kan händelser som de intervjuade unga gömda kvinnor har varit utsatta för i sitt hemland kan ha blivit påminna och likställda med den hotfulla situationen som de befinner sig just nu.

7.3 Strategier

Brist på känsla av sammanhang

De unga kvinnorna svarade negativt på frågan om de överhuvudtaget har försökt att göra något för att klara av sin situation. Den utsatta situationen som de intervjuade unga gömda kvinnorna befinner sig i hindrar dem att uppfatta livet som fattbart och förutsägbart. De intervjuade unga gömda kvinnorna saknar de viktiga resurser, som trygghet, sysselsättning, en säker bostad, stabilitet, som kan vara till hjälp för att kunna hantera sin situation som gömd.

På frågan om vad man kan göra för att påverka sin situation svarar exempelvis Lejla att det endast återstår att vänta. Anledningen till att de unga kvinnorna inte har kunnat göra något åt sin situation för att hantera den på ett bättre sätt är själva hotfulla situationen som gömd i sig som sätter psykisk press på dem. Liksom den ovan beskrivna hopplösheten som leder till att man inte längre är kapabel att göra något, på grund av att man har tappat tron på sin framtid.

”Lagen ändras hela tiden, ingen vet vad som kommer att hända” (Lejla).

Antonovsky (2005) framhäver att begriplighet är kopplat till hur de yttre och de inre stimuli upplevs och att hanterbarhet innefattar människornas resurser i förhållande till de krav olika stimuli skapar (Antonovsky, 2005). Kvinnorna saknar i högsta grad resurser, såsom jagstyrka, någon form av sysselsättning, en stabil bostad, ekonomisk

trygghet som kulle hjälpa dem att resa sig ur krisen. I samband med avsaknad av dessa resurser begränsas deras förmåga att utveckla strategier för att kunna uppnå en känsla av sammanhang.

När man betraktar kvinnornas resurser att hantera sin livssituation uppvisar endast en av kvinnorna en stark KASAM. Katja har kommit till Sverige och tar själv ansvar för sig själv. Hon säger att man är tvungen att kämpa på egen hand för att kunna klara av sin situation. Katjas upplevelser av sin situation är väldigt olik de andra intervjuade kvinnornas upplevelser. Hon har relativt stark KASAM som innebär att hon skapar en meningsfull upplevelse av sitt liv som gör att hon fokuserar på för henne viktiga aktiviteter med engagemang. ”En person med starkare KASAM har ett förhållningssätt i livet som bidrar till val av konstruktiva copingstrategier och en bas som hjälper henne att bevara och främja välbefinnande” (Gassne, 2008 s. 22). Enligt Antonovsky skapas livserfarenheter om man regelbundet utsätts för stressorer som gör att livet upplevs som begripligt, hanterbart och meningsfullt (Gassne, 2008). Han menar med känsla av hanterbarhet att människor ser sig själva som aktörer istället för som offer, d.v.s. när svåra skeenden inträffar, kan man resa sig ur en kris istället för att stanna kvar i den. Detta motsvarar ”coping”, som beskriver människans förmåga att hantera stressfyllda och känslomässigt krävande situationer (Antonovsky, 2005).

”Jag tar hand om mig själv så gott jag kan, men jag tycker att det moraliska stödet jag får från vänner hjälper mig att kämpa”
(Katja).

Katja har lyckats att skaffa sig ett bra kontaktnätverk som ger henne stöd och hjälp, och ett kontaktnätverk som även inbegriper jobbkontakter. Enligt Antonovsky är jagstyrka, socialt stöd, god ekonomi är några av de viktiga komponenter som hjälper människor att hantera påfrestningar och som betyder att man har en starkare nivå på KASAM (Antonovsky, 2005).

7.4 Konsekvenser och påverkan

Identitetsupplevelse

Att uppleva sig mer mogen än vad man är för sin ålder – är ett av de karakteristiska dragen för de unga kvinnorna som lever gömda.

Orsaken till det är att de alla uppenbarligen bär svåra upplevelser från flykten, asyltiden och från den dag de har fått avvisningsbeslutet.

”Jag är ganska mogen för min ålder med tanke på vad jag har gått igenom”(Katja).

”Vi har blivit dåligt behandlade både i Irak och här” (Lejla).

De traumatiska upplevelserna kan i sin tur göra det lätt för människor som inte får något adekvat stöd att associera sig med "offeridentitet", d.v.s. med den som inte klarar något eller som upplever sig själv som den mest drabbade. Identitetsupplevelse kan i sin tur påverkas av olika förändringar i människans livssituation, som till exempel flykt eller förändrat livsmönster i samband med flytten till det nya landet (Allwood & Franzén (red), 2000).

"Jag vill inte skaffa några vänner... jag vill inte utsätta mig för några risker" (Nina).

De unga kvinnornas upplevelser av sig själva kan även kopplas till identitetsutvecklingen enligt Erikssons identitetsteori. Han definierade jagidentitet som förmåga att uppleva och vidmakthålla en inre enhet och kontinuitet, som passar samman med andras uppfattning av en själv (Cullberg, 1992). De unga kvinnornas ålder (mellan 19 – 30 år) omfattar perioden i människans liv som kallas för de tidiga vuxenåren. Det kan innebära att de unga kvinnorna under denna period antingen kan sträva efter att förenas med andra eller ta avstånd från andra. Ett tydligt exempel Ninas avståndstagande från andra.

"Jag vill fortsätta att läsa istället och inte tappa värdefull tid" (Sara).

Sara är exempelvis orolig för att hon inte kommer att återuppta sina studier ju mer tiden går. Hon uttrycker dessutom ett missnöje över att hon tvingas att jobba som städerska. Hon blir därmed konfronterad med sin identitetsupplevelse. Den nuvarande situationen har pressat henne att jobba med det hon aldrig hade tänkt sig. Man börjar därför kritiskt fundera över vad som har pressat en in i fällan och detta kan leda till att det uppstår en identitetsförvirring eftersom den "tidigare" skapade identitet, innan flytten till Sverige, ogiltigförklaras (Ahmadi, 2003).

Att hitta sin plats i tillvaron är en viktig aspekt för att fullgöra sin identitetsutveckling (Erikson, 2004). Som man påvisar i den tidigare forskningen - när man inte längre har något fotfäste i sin tillvaro blir de tidigare framtidsplanerna krossade (Eriksson & Henriksson, 1997). Omställningen i vardagen, såsom sysslolösheten och bristande kontaktnätverk har gjort att de unga kvinnorna börjar ge upp sina framtidsplaner.

Mindre öppna

När de unga kvinnorna jämför sin situation med asyltiden, säger de att de har blivit mindre öppna och inte längre vågar att ta promenader eller att gå ut för att handla mat. De berättar att de har svårt att lita på personer för att de inte vill utsätta sig för några risker. Alla uppger att försiktighet är det viktigaste i deras situation. Kvinnorna uttryckte att de inte vågar skapa fler kontakter för att inte utsätta sig själva för risker. Att våga mer i samband med ankomsten till Sverige är något dock gemensamt som kännetecknar upplevelserna när de berättar om asyltiden.

”Jag har blivit mindre öppen och vågar inte göra saker som jag kunde göra förr” (Nina).

”Jag drar ner på promenader och istället går hem till mina vänner” (Katja).

Motpolen till isolering är förmågan att komma nära andra i kärlek eller i vänskap och i samarbete mot gemensamma mål (Erikson, 2004). Katja berättar om sin framtidsdröm att kunna bilda familj i Sverige. Vid ankomsten till Sverige har hon lyckats att skaffa ett tryggt kontaktnätverk, som hjälper henne att klara av situationen som gömd. Hon har befunnit sig under jorden under dryga två år, men börjar uppleva tillbakadragenhet i samband med oron på grund av den långa vistelsetiden under jorden. De unga kvinnorna medger att de har för litet kontaktnätverk eller inget alls i samband med rädslan att bli upptäckta, vilket försvårar deras sociala utveckling. Vistelsen under jorden har påverkat de unga kvinnornas utveckling i en känslig period, de tidiga vuxenåren. ”De förlorar mycket tid och det sker i en period av livet då ett par år är en lång tid” (Eriksson & Henriksson, 1997 s.80).

8. Sammanfattning och slutdiskussion

Som jag har tidigare nämnt har jag använt mig av den hermeneutiska cirkeln i tolkningen av det materialet jag har fått fram. Den hermeneutiska cirkeln handlar om samband mellan helhet och delar. För att kunna få djupare förståelse för helheten måste man se till delen och för att för få djupare förståelse för delen måste se till helheten (Kvale, 2009). Det är därför viktigt att se de olika delarnas sammankoppling efter att man har gjort analys på dem, vilket behandlas under ovanstående rubrik.

Jag har genomfört intervjuer med fyra unga kvinnor som lever gömda i Sverige idag. Utifrån den bilden jag har fått kan jag se att mina intervjupersoners upplevelser ser likadana ut och att det endast är en intervjupersons erfarenheter som avviker från de andra. Därmed inte sagt att denna bild av deras livssituation gäller på andra unga gömda kvinnor. Detsamma gäller de strategier som de unga gömda kvinnorna väljer för att hantera sin situation samt i vilken utsträckning deras utsatta situation påverkar dem. Under rubriken Resultat och analys (7) har jag försökt att skildra mina intervjupersoners upplevelser och även deras olikheter. Jag är medveten om att fenomenet att leva som gömd för en ung kvinna inte kan ges några exakta svar. Jag har dessutom tidigare nämnt att jag under intervjugenomförandet fått ett begränsat omfång av svar. Eftersom jag inte

använde mig av en bandpelare och inte heller skrivit ner alla svar under intervjugenomförandet är omfånget av intervjupersonernas egna citat ytterst begränsat. Dessutom har mina intervjupersoner varit fåordiga på grund av sina dåliga kunskaper i svenska. Dock anser jag att det har varit tillräckligt för att kunna fånga upp deras upplevelser och få en bild av det undersökta problemområdet.

Här nedan kommer jag att presentera det material jag har fått fram utifrån de fyra unga gömda kvinnornas erfarenheter och som ger svar på de frågeställningarna som behandlar min studie.

Hur upplever de unga gömda kvinnor som lever under jorden sin livssituation?

Känslan av att inte kunna påverka sin situation är framträdande bland de unga gömda kvinnorna, vilket gör att de saknar framtidshopp. Hopplöshet och ständig rädsla är det som präglar de unga gömda kvinnornas utsatta livssituation. Otryggt boendeförhållande, brist på sysselsättning, avsaknad av kontaktnätverk är verkligheten för de kvinnorna. För att klara av sin situation som gömd fick mina intervjupersoner olika slag av stöd och hjälp från Bergsjöns kyrka. Det är något som uppenbarligen underlättade hanteringen av livssituationen. Som det nämns i den tidigare forskningen är de sociala kontakter väldigt viktiga för att klara en sådan situation .

De unga gömda kvinnorna beskriver dessutom att de innan ankomsten till Sverige trodde att det skulle bli bra och att de aldrig kunde föreställa sig den situation de hamnat i. De flesta uttrycker att de inte förstår hur de kan ha blivit så dåligt behandlade i det land de har sökt skydd i.

Vilka strategier utvecklar de för att kunna hantera situationen som gömd?

Det har visat sig att erfarenheterna av att leva gömd inte ser likadana ut, med det är tydligt att större delen av de unga kvinnorna uppvisar svårigheter att hantera sin situation. Avsaknaden av sådana resurser som ekonomi, ett gott socialt stöd, ett tryggt bostadsförhållande, brist på socialt nätverk, samt upplevelser av att vara ett offer gör att de intervjuade unga gömda kvinnorna inte kan hantera sin livssituation och därmed inte heller ser den som meningsfull eller hanterbar. Jag anser att känsla av sammanhang ligger till grund för att kunna hantera svåra livssituationer. De intervjuade unga kvinnorna har med stor sannolikhet en mindre grad av KASAM, eftersom deras motståndsresurser på grund av deras livssituation är mindre aktiva. I Katjas fall ser det dock annorlunda ut. Hon har förskaffat sig alla resurser som kan vara till hjälp för att hantera sin situation som gömd.

Hur påverkas de unga gömda kvinnor av de villkor de tvingas att leva under?

De är tydligt att de intervjuade unga gömda kvinnorna har påverkats av att leva gömda på flera sätt, såväl fysiskt som psykiskt. Rädslan och oron för att bli upptäckt och skickad till sitt hemland är mycket tydlig och återkommande hos kvinnorna. Förlusten av den egna identiteten, liksom tron på livet är vad som präglar de unga gömda kvinnornas upplevelser av sin livssituation. Dessutom befinner sig de intervjuade unga gömda kvinnorna i en kris, som bl.a. medför stress, oro, ångest och de andra PTSD-symptom.

Ett sätt som de unga gömda kvinnorna har påverkats på är att de känner sig mognare jämfört med hur de kände sig innan ankomsten. Jag anser även att jag har sett en viss skillnad i hur de intervjuade unga gömda kvinnorna påverkas av att leva gömda beroende på deras egen syn på sin tillvaro, samt det stöd och hjälp de får från det kontaktnätverk de har omkring sig.

Vilka konsekvenser medför deras liv som gömd för deras identitetsupplevelse?

Att hitta sin plats i tillvaron anses vara en viktig aspekt för att fullgöra sin identitetsutveckling. Resultaten har visat att de unga gömda kvinnornas tidigare skapade identitet innan ankomsten till Sverige inte längre är densamma. De uppvisar uppgivenhet över att deras livssituation inte förändras över tid. Att dessutom ha krossade drömmar kan leda till identitetsförlust om man inte får tillräckligt med stöd och hjälp. Man kan tänka sig att de intervjuade unga gömda kvinnorna lägger skulden på sin nuvarande situation, som de aldrig föreställt sig att de skulle befinna sig i. Det har lett till identitetsförvirring, eftersom den "tidigare" skapade identiteten innan flytten till Sverige inte längre är densamma. Den svåra perioden som gömd har resulterat i ett avståndstagande från den skapade identiteten från socialt nätverk i rädslan för upptäckt.

Jag anser att min studies empiri kan tolkas på en mängd olika sätt, utifrån ett annat val av teorier och förståelse. trovärdighet har dock varit mitt främsta mål genom hela studieprocessen. Trots att jag har egna erfarenheter av att leva gömd har jag genom min studie försökt att sträva efter att vara öppen för att kunna skapa resultat utifrån det materialet jag har fått fram, samt att hitta förklaringar utifrån de teorierna jag har valt. Min föreställning om de unga gömda kvinnornas situation var i första hand baserad på mina egna erfarenheter av att leva gömd. Under min studie fick jag bekräftat att mina intervjupersoner upplever sin situation som psykiskt påfrestande. Jag tyckte att det var intressant att göra denna studie och att jag har fått en djupare insyn i hur det är att leva gömd för en ung kvinna. Trots att jag har lyckats fånga upp en bild kan det fortfarande inte ge en enhetlig bild av hur det faktiskt känns att leva under jorden, eftersom andra kan uppleva situationen annorlunda.

9. Förslag på forskning

I min studie har syftet varit att ta reda på hur livssituationen ser ut för dem som gömmer sig. Dock har jag inte fokuserat på de ideella organisationerna som hjälper gömda flyktingar att hantera sin tillvaro. Det finns ca 10 000 personer som lever gömda i Sverige idag. Jag anser att en viktig fråga som behöver uppmärksammas är att kunna utveckla bra strategier och metoder för dem som hjälper gömda flyktingar, samt forska vidare om hur de som lever gömda upplever livet och det stöd och den hjälp de får.

Det hade även varit intressant att undersöka hur människor som kommer i kontakt med de gömda i sitt professionella arbete hanterar sitt arbete då de inte kan göra något på grund av de lagar och regler som styr.

10. Litteraturförteckning

Allwood C M, Franzén E C (red) (2000): *Tvärkulturella möten*. Stockholm: Natur & Kultur.

Ahmadi N (red) (2001): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber.

Angel B, Hjern A (1992): *Att möta flyktingbarn och deras familjer*. Lund: Studentlitteratur.

Angel B, Hjern A (2:a uppl) (2004): *Att möta flyktingar*. Lund: Studentlitteratur.

- Antonovsky A (2005): *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Cullberg J (2003): *Dynamisk psykiatri i teori och praktik*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Cullberg J (1992): *Kris och utveckling*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Eriksson J, Henriksson H (1997): *Asylsökande och gömda familjer*. Stockholm: Ormbergs Tryck.
- Erik H Erikson (2004): *Den fullbordade livscykeln*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Ganetz H, Lövgren, K (red) (2002): *Om unga kvinnor – identitet, kultur och livsvillkor*. Lund: Studentlitteratur.
- Gassne J (2008): *Salutogenes, Kasam och socionomer*. Lunds universitet: Socialhögskola.
- Larsson S, Lilja J (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale S (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- SOU 1992:133 (1992): *Betänkande av utredningen av mottaganden av asylsökande och flyktingar*. Stockholm: C E Fritzes AB Allmänna Förlaget.
- <http://www.migrationsverket.se>.
- <http://www.ne.se>
- Socialstyrelsen (2006): *Social rapport 2006*. Stockholm: Socialstyrelsen (www.socialstyrelsen.se).
- Sverige rikets lag 2009* (utg. Av Torkel Gregow).

11. Bilagor

11.1 Intervjuguide

Bakgrund

Hur gammal är du?

Vilket land kommer du ifrån?

Hur såg din situation ut innan flytten till Sverige?

Vad hade du för planer/ tankar om framtiden innan flytten till Sverige?

Hur såg din flykt ut till Sverige? Vad har du för upplevelser kring den?

Asyltid

Varför kom du till Sverige? Har du sökt asyl här?
Hur ser du tillbaka på asylprocessen? Hur upplevde du den?
Hur länge fick du vänta tills du fick ett avslag från Migrationsverket?
Hur såg din situation ut innan avvisningsbeslut?
Hur reagerade du när du fick beslut om avvisning?
Vad tänkte du på när du beslöt att gömma dig? Fanns det andra tankar/ alternativ?
I vilken utsträckning kände du att du kunde påverka valet av att gömma sig eller att välja något annat alternativ

Dagens situation

Hur länge har du hållit dig gömd i Sverige?
Hur bor du idag? Har du bott på samma ställe eller flera ställen?
Har du familj? Hur ser den ut? Bor du med din familj? I vilken utsträckning har du ansvar över den?
Hur ser ditt kontaktnätverk ut här? Har du några vänner?
Hur får du den hjälp och stöd du behöver? Hur ser det ut?
Hur försörjer du dig? Vad gör du för att kunna klara dig? I vilken utsträckning har du ansvar kring din försörjning?
Vad sysselsätter du dig på dagar? Hur skiljer sig din vardag jämfört med den tiden innan du kom till Sverige?
Hur mår du idag? Tycker du att ditt mående har förändrats sedan den tid du var tvungen att gömma dig?
Hur känner du dig idag jämfört med hur du kände dig innan flykten? Vad finns det för skillnad?
Känner du att du kan vara samma person under den tiden som du lever som gömd som tidigare? Finns det några skillnader i så fall vilka? På vilket sätt har du förändrats?
Vilka svårigheter möter du i relation till det nya samhället? Vad gör du för att motverka dem?
Vad har du för tankar kring din framtid? Vad ger dig hopp? Vad är det som kan påverka eller ändra din livssituation?
Hur önskar du dig att din framtid skulle se ut?

Är det något annat du vill tillägga?

